

YLI ESTEIDEN

Nuorisokodista itsenäiseen elämään

Hotti, Helena

Opinnäytetyö, syksy 2014.

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Jos jokin ei ole rikki, älä yritä korjata sitä, kun tiedät mikä toimii, tee lisää sitä, jos jokin ei toimi, tee jotain muuta. (DeJong P. & Kim Berg 1997)

TIIVISTELMÄ

Helena Hotti. Pieksämäki, syksy 2014. 54s., 5 liitettä. Nuorisokodista itsenäistyvien nuorten itsenäistymiseen vaikuttavat positiiviset ja negatiiviset tekijät.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, minkä verran nuorisokodin antama tuki on auttanut nuoria heidän itsenäistymisessään. Tavoitteena oli tehdä näkyväksi nuorten itsenäistymiseen vaikuttavat positiiviset ja negatiiviset tekijät sekä myös se, mihin asioihin he olisivat toivoneet kiinnitettävän enemmän huomiota sijoituksen aikana.

Nuorisokoti, jolle tutkimukseni tein on yksityinen Keski-Suomessa sijaitseva lastensuojelulaitos, joka on osa lastensuojelun sijaishuoltoa. Siellä asuvat nuoret ovat iältään 14–17 -vuotiaita. Teemahaastattelua käyttäen haastattelin tutkimustani varten neljää 17–20- vuotiasta aiemmin nuorisokodissa asunutta nuorta ja heidän omaohjaajaansa.

Tutkimukseni teoriaosiossa kävin ensin lyhyesti läpi nuoruutta ikäkautena ja sen mukanaan tuomia haasteita sekä itsenäistymiseen vaikuttavia tekijöitä. Nostin teoriaosuudessa esiin myös nuorten syrjäytymisen kasvun viimevuosien aikana. Tämän lisäksi kerroin lastensuojelun ja sijaishuollon perustehtävästä ja avasin huostaanoton perusteista sekä tein lyhyen tilastokatsauksen lastensuojelun piirissä olevien nuorten määrästä Suomessa.

Nuorten haastatteluissa kävi ilmi se, että omaohjaajan tuki koettiin merkittävänä osana itsenäistymisen onnistumista ja sitä olisi toivottu jopa lisää. Vielä nuorisokodissa asuessaan nuoret olivat välillä kokeneet ohjaajien tuen liiallisena asioihin puuttumisena ja niin, että heihin ei luotettu riittävästi. Myöhemmin he olivat kuitenkin ymmärtäneet ohjaajien antaman tuen merkityksen ja kokivat ohjaajan avun tärkeänä osana itsenäistymistä. Haastatteluissa sekä nuorten, että aikuisten puheissa suurimpaan rooliin nousi sosiaaliset ja taloudelliset teemat, jotka koettiin haasteellisina.

Asiasanat: nuori, itsenäistyminen, varhainen puuttuminen, syrjäytyminen, nuorisokoti, sijaishuolta ja lastensuojelu.

ABSTRACT

Helena Hotti Pieksämäki, autumn 2014, thesis 54p., 5 attachments. The positive and the negative factors affecting young people's independence as well.

Diakonia-University of Applied Sciences, Pieksämäki. Degree program in social welfare, Bachelor of Social Services (UAS).

The purpose of my thesis is to examine to what extent the youth home support has helped the young people with their independence. The aim is to make visible the positive and the negative factors affecting young people's independence as well, which of the things they would have liked pay more attention during the placement period.

Home where I have done my research a private child welfare institution which is part of the child welfare foster care. Young people that live there are 14 to 17 years of age. Theme interview using I interviewed four youth home previous residents 17 to 20 years of age and their personal instructors, for my research.

In the theoretical part of my research I take a first glance through with a variety of age and resulting challenges, as well as factors affecting independence. In the theoretical part I lift up the recent years' explosive growth in social exclusion in young people. In addition, telling about welfare and foster care core mission, and I open grounds for public care, and I do a short statistical review of child protection as for the number of young people in Finland.

Young people in the interviews show that the their personal instructors' support was considered an important part of the success of independence and they would have desired it even more. Even while living in a youth home, the youth were in between, experienced instructors' excessive interference was in such a way that they had not been trusted enough. Later however, they understood the importance of the support given by instructors and thought it was an important part of their independence. In the interviews, as well as and young people's and adults' talks, major roles grew, social and economic themes were considered to be challenging.

Keywords: young, independent, early intervention, social exclusion, youth home, foster care and child protection.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 NUORUUS, AIKUISUUS JA ITSENÄISTYMINEN	8
2.1 Nuoruus ajanjaksona	8
2.2 Nuoruuden kehitystehtävät	8
2.3 Aikuisuus ja itsenäistyminen	10
3 KODIN ULKOPUOLELLE SIOJITETUT NUORET	12
3.1 Lastensuojelu	12
3.2 Kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten määrä	14
3.3 Syrjäytyminen, sen syyt ja vaikutus yhteiskunnallisesti	15
3.4 Varhainen puuttuminen osana syrjäytymisen ehkäisyä.....	18
4 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA	20
5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖN KUVAUS, TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA SEN EETTISYYS	22
5.1 Tutkimuksen tavoite ja kohderyhmä	22
5.2 Aineiston hankinta	23
5.3 Aineiston analysointi	24
5.4 Luotettavuuden pohdinta	25
5.5 Eettisyys	26
6 TUTKIMUSTULOKSET	28
6.1 Arkielämän haasteet	28
6.2 Sosiaalisen elämän haasteet.....	29
6.3 Tunteisiin ja ajatteluun liittyvät haasteet	30
6.4 Nuorten toiveita ohjaajille ja asioita joihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota	31
6.5 Positiiviset, eteenpäin vievät asiat	32
7 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET	33
7.1 Kotia kohti	33
7.2 Nuorten ja ohjaajien näkemyksiä nuorten itsenäistymisvalmiuksista	35
7.3 Huomioita itsenäistymiseen liittyen	37
7.4 Vertailua aiempiin tutkimustuloksiin	38
8 POHDINTA	41

8.1 Puhumisen vaikeus	41
8.2 Asenne	42
8.3 Opinnäytetyöprosessi.....	44
8.4 Oma ammatillinen kasvu	44
8.5 Jatkotutkimusaihe	45
LÄHTEET	46
LIITTEET	
LIITE 1	49
LIITE 2	50
LIITE 3	51
LIITE 4	52
LIITE 5	53

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihetta miettiessäni pyrin löytämään aihealueen joka kiinnostaisi minua itseäni aidosti ja jonka tutkimen ja kehittämisen hyödyntäisi kohderyhmää mahdollisimman paljon. Melko pian kävi selville, että koska itsekin työskentelen nuorten parissa, haluan lähteä tutkimaan nuorisokodista itsenäistyvien nuorten itsenäistymisen onnistumista. Tutkimustehtävänäni on kartoittaa sijoitettujen nuorten kohtaamia esteitä ja itsenäistymistä tukevia tekijöitä sekä mahdollisia syrjäytymiseen johtavia seikkoja nuorisokodista itsenäiseen elämään siirryttäessä.

Itsenäistymisen onnistuminen vähentää nuoren syrjäytymisen riskiä olennaisesti, ja yksi syy syrjäytymiselle voikin olla itsenäistymiseen liittyvien valmiuksien puuttuminen. Oikeanlainen - ja aikainen tuki saattaa ehkäistä mahdollista syrjäytymisen riskiä parhaiten. Katselemalla avoimin silmin ympäröivää maailmaa ei voi välttyä huomaamasta syrjäytymisen merkitystä ja sen aiheuttamien ongelmien laajuutta. Viranomaiset eivät itsekään tiedä tarkkaa, kuinka suuri määrä syrjäytyneitä tai syrjäytymisuhan alla olevia nuoria maassamme on. Opetusministeriö on laskelmissaan todennut, että jokainen yhteiskunnasta syrjäytynyt nuori tulee maksamaan yhteiskunnalle 1,2 miljoonaa euroa.

Sarianna Reinikaisen väitöskirjan (2009, 94) mukaan nuorella, joka itsenäistyy sijaishuollosta, on todennäköisesti enemmän kuormittavia tekijöitä kuin tavallisessa perheessä kasvaneella nuorella. Syitä siihen on monia. Taustalla voi olla joko perheeseen liittyviä menetyksiä, kaltoin kohtelua tai köyhyyttä. Ei pidä unohtaa myöskään mahdollisia lastensuojelunjärjestelmän aiheuttamia kuormituksia kuten sijaishuoltopaikan puutteita ja vaihtoja. Tutkimuksissa onkin todettu, että ongelmien kasautumisella on suuri vaikutus itsenäistymisvaiheeseen ja ylipäättänsä aikuisiässä selviytymiseen. Nuoret, joilla on taustalla joko kouluongelmia ja oppimisvaikeuksia tai käyttäytymis- ja sopeutumisvaikeuksia sekä monenlaisia muita riskitekijöitä, selviytyvät itsenäistymisestä muita heikommin. (Jahnukainen 2004, 72–73.)

2 NUORUUS, AIKUISUUS JA ITSENÄISTYMINEN

Jarasto ja Sinervo (1999, 14) kiteyttävät teoksessaan ”Murrosikäisen ja nuoren maailma” nuoruuden näin: ”Nuoruus on kuin tienristeys, josta haarautuu monia uusia teitä. Jollekin niistä on lähdettävä, jotta pääsisi eteenpäin, mutta mille?”

2.1 Nuoruus ajanjaksona

Yleisesti nuoruuden katsotaan koostuvan kolmesta eri ajanjaksosta. Näiden aikaväli vaihtelee kuitenkin hieman määritelmästä riippuen. Ellosen mukaan nuoruusiän voi jakaa muun muassa näin: aikainen nuoruus, keskinuoruus sekä myöhäisnuoruus. Aikaisella nuoruudella hän tarkoittaa ikävuosia 12–14, keskinuoruudella 15–17-vuotiaita ja myöhäisnuoruudella 18–22-vuotiaiden ikäluokkaa. Kokonaisuudessaan tätä aikaväliä kutsutaan nuoruuden ajanjakson, jonka aikana ihminen kohtaa monenlaisia kehityksellisiä muutoksia niin suhteessa omaan itseensä kuin sosiaaliseen ympäristöönsä. (Elloinen 2008, 18.)

Myöhäisnuoruus on ajanjaksona aika joka pitää sisällään ihmisen aikuistumisen keskeisimmät vaiheet. Siinä iässä normaalin psyykkisen kehityksen omaavat nuoret aikuiset kykenevät luomaan ja ylläpitämään vastavuoroisia ihmissuhteita. Hänellä on riittävän ehjä identiteetti ja hyvä itsetunto ja niiden ominaisuuksien avulla he kykenevät omistautumaan opiskeluun ja työntekoon. (Hämeenniemi & Miettinen 2010.)

2.2 Nuoruuden kehitystehtävät

Väestöliiton mukaan ihmisen elämänkaareissa nuoruusiän (12 – 22 vuotta) kehitysvaiheen tarkoituksena on, että nuori vähitellen irrottautuu lapsuudestaan ja löytää oman persoonallisen aikuisuutensa. Kasvuprosessi on useimmiten voimakas. Se on yksilöllisesti ajoittuva ja toteutuva vaihe joka aiheuttaa nuoren ruumiissa, mielessä, ajattelussa, vieteissä ja koko hänen elinpiirissään isoja muutoksia. (Väestöliitto i.a.)

Jari Sinkkonen (2012, 41) sanoo kirjassaan ”Nuoruusikä”, että nuoruusikä on kaikkea muuta kuin helppoa. Nuori hakeutuu vaaratilanteisiin ja etsii voimakkaita kokemuksia sekä käyttäytyy voimakkaan tunneperäisesti. Nuori ei osaa arvioida riskejä tai yliarvioi omat kykynsä ja siitä syystä onnettomuuksia tapahtuu.

Keskenään vuorovaikutuksessa olevat biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät ohjaavat nuoren kehitystä muodostaen kokonaisuuden. Nuoruuteen kuuluu useita kehitystehtäviä. Nuoren täytyy hyväksyä aikuistuva ruumiinkuvansa ja seksuaalisuutensa sekä irrottautua vanhemmista ja heidän tarjoamastaan turvasta. Tämän lisäksi nuoren tulee irrottautua myös vanhempien heihin kohdistamista toiveista. Nuoren pitää itsenäistyä ja löytää aikuiset uudelleen, nyt aikuisen tasolla. Hänen pitää löytää oma paikkansa myös ikäistensä yhteisössä ja suuntautua tulevaisuuteen, jossa hänen odotetaan osaavan huolehtia itsestään ja vähitellen myös toisista. (Väestöliitto i.a.)

Ennen kuin absoluuttinen muuttuu suhteelliseksi, sisältyy nuoruuteen pääasiassa mustavalkoista ajattelua sekä syvällistä itsepohdintaa ja itsekkyyttä. Nämä kaikki liittyvät eittämättä nuoren itsenäistymisprosessiin. Näitä ominaisuuksia pidetään joskus kielteisinä, mutta on niissä omat myönteisetkin puolensa. Niiden avulla nuoret tutustuvat ympäröivään maailmaan ja sen ilmiöihin ennakkoluulottomasti. He haluavat vaikuttaa epäkohtiin ja taistelevat oikeiksi katsomiensa asioiden puolesta liittymällä esimerkiksi erilaisiin järjestöihin. (Väestöliitto 2007.)Tottahan lieneekin vanhat sanonnat, että ilman ennakkoluulotonta ajattelua ja ponnistelua ei mikään koskaan muuttuisi ja tyytymättömyys on kehityksen perusta.

Väestöliiton mukaan erityisen haastavaksi nuoruuden ajanjakson tekee aggressiotunteet (Väestöliitto 2007). Myös Jari Sinkkonen (2012, 164) on samoilla linjoilla kirjassaan ”Nuoruusikä”. Sinkkonen kertoo, miten nuoruusikä on haavoittumiselle altista aikaa. Jos nuori kokee joutuvansa ahtaalle, hän voi kääntää aggressiot itseään vastaan ja käyttäytyä itsetuhoisesti. Impulssit ovat voimakkaita, mutta niiden hallintaan tarvittavien aivoalueiden kehittyminen on vielä puutteellista. Näitä tunteita tarvitaan kuitenkin irtiottoihin entisestä ja niiden avulla kerätään rohkeutta seisoa omilla jaloilla. Tästä syystä myös ne tunteet olisikin hyvä nähdä kehityksen voimavarana. Ilman näitä murrosiän kuohuntoja nuoren olisi vaikea irrottautua vanhemmistaan ja turvallisesta lapsuudenko-

dista. Nämä irtiotot ylettyvät usein myös koulun sääntöihin sekä ystävyysuhteisiin. Väestöliiton (2007) mukaan aggressio positiivisena voimavarana tarkoittaaakin sitä, että näiden, usein rankkojen, tunteiden avulla nuori rakentaa omaa aikuista identiteettiään ja itsenäistymistä sekä sisäistää normeja ja oppii suojaamaan itseään. Sanotaan, että nuoruus on mahdollisuuksien aikaa, koska kasvu ja kehitys ovat vielä kesken ja kaikki on saavutettavissa. Usein unohdamme, että nuoruuden keskeneräisyys on hieno ja ainutkertainen asia jota pitää nuorelle itselleenkin muistaa korostaa. Jokainen konflikti, tyyni hetki tai hauska yhteenkuuluvuuden kokemus on askel eteenpäin, kohti kypsyyttä ja aikuisuutta.

2.3 Aikuisuus ja itsenäistyminen

Aikuisuuteen katsotaan kuuluvaksi monenlaisia asioita. Näitä on muun muassa puolison valinta, yhteiselön opettelu, perheen perustaminen, kodin hoitaminen, työelämään siirtyminen, vastuun ottaminen sekä ystävien hankkiminen. Aikuisuuden käsitteeseen liitetään, ja siihen kuuluukin liittää, tärkeänä osana itsenäistyminen ja vastuullisuus. Aikuisen odotetaan kestävän yksinoloa ja pystyvän tekemään omaan elämäänsä kuuluvia itsenäisiä ratkaisuja. Siirtyessään nuoruudesta aikuisuuteen nuori pohtii omaa rooliaan ja tarkastelee elämäänsä uudesta näkökulmasta. Kaikkea tätä pohtiessaan hän joutuu omaksumaan itsenäisen päätöksentekijän roolin omassa elämässään. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2005.)

Nuorten kasvaessa kohti aikuisuutta voi käydä niin, että nuoren itsenäistymistaidot ovat jostain syystä puutteellisia, tai hän ei ole päässyt näitä taitojaan kartuttamaan. Silloin normaalit arkipäivän askareet tuottavat hankaluuksia vaikka nuori alkaisi muuten olla aikuistumassa. Koulutukseen hakeutuminen tai työelämään siirtyminen voi olla hankalaa, tai jopa ylivoimaista. Myös pärjääminen koulussa voi tuottaa ongelmia. (Laaksonen 2004.)

Ennen täysi-ikäisyyttä nuorten on hyvä omaksua erilaisia käytännön taitoja itsenäistymisen eri osa-alueilta. Nuorten itsenäistyminen vaatii selkeät tavoitteet, joiden kautta hän saa mahdollisimman hyvän tukiverkoston ja kasvun lähtökohdat. Monilla nuorilla on erilaisia puutteita elämänhallinnallisissa taidoissa. Puutteita on muun muassa arjesta

selviytymisestä niin kotona, koulussa kuin kodin ulkopuolellakin. Nuorilla ei ole vielä välttämättä itsenäistymisvaiheessaan riittävää kykyä huolehtia itsestään tai suunnitelmia tulevaisuudestaan. (Myllykoski, Melimies & Kangas 2006, 20.)

Itsenäistyminen on elämäntilanne, joka edellyttää nuorelta itsenäistä toimintaa ja vastuunottoa elämästään. Vaikka siihen olisi valmistautunut, sen haasteellisuus voi yllättää. Kun haastatteluihin valikoituneet nuoret kuvaavat itsenäisen elämänsä epäkohtia, he useimmiten mainitsevat taloudelliset tekijät. Ne liittyvät heillä asumiseen, työhön tai työttömyyteen, taloudenhallintaan tai taloudellisen toimeentulon niukkuuteen. Sen sijaan haastateltavat eivät mainitse taloutta hyvinvointiinsa vaikuttavana tekijänä kovinkaan usein, jos heidän taloutensa on kunnossa. (Myllykoski ym. 2006).

3 KODIN ULKOPUOLELLE SIOITETUT NUORET

Lastensuojelu.info kertoo, kuinka jokaisella lapsella on oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Sen mukaan kaikille lapsille kuuluu muun muassa oikeus kasvaa ja käydä koulua sekä leikkiä ja osallistua. Jokaista lasta kuuluu myös suojella, ja heistä tulee huolehtia. Lasten oikeudet löytyvät Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksesta, ja se koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. (Lastensuojelun keskusliitto, Lastensuojelu.info i.a.)

3.1 Lastensuojelu

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelun käsikirja 2014). Palvelujärjestelmään kuuluu ehkäisevän lastensuojelun lisäksi varsinainen lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jolla on aina viimesijainen vastuu lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamisesta. Se käsittää lastensuojelutarpeen selvityksen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoituksen ja huostaanoton sekä sijaishuollon ja jälkihuollon. Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Se voi tapahtua joko perheessä, laitoksessa tai joskus myös lapsen sukulaisperheessä. (Lastensuojelun käsikirja 2014.) Tämä tarkoittaa sitä, että jos avohuollon tukitoimet eivät riitä auttamaan lasta, on hänellä silloin oikeus huostaanottoon ja sijaishuoltoon. Huostaanottoon tulee ryhtyä aina, kun laissa sille asetetut edellytykset täyttyvät. (Lastensuojelulaki 40 §.)

Kun lapsi päätyy lastensuojelun asiakkaaksi, saa hän oman sosiaalityöntekijän. Tämän jälkeen kunta on velvollinen järjestämään lapselle ja hänen perheelleen kaikki ne sosiaalihuollon palvelut, jotka lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä katsoo välttämättömiksi lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

Jos lapsen kasvuolot vaarantuvat, tai lapsi itse vaarantaa omaa terveyttään tai kehitystään, on asiaan puututtava välittömästi. Ensisijaisesti lapsen etu pyritään turvaamaan avohuollon tukitoimin esimerkiksi terapian, tukihenkilö, perhetyön, vertaisryhmätöi-

minnan tai virkistystoiminnan avulla. Jos lastensuojelun tarve johtuu pääosin riittämättömästä toimeentulosta tai puutteellisista asumisolosta, on kunnan viivytyksettä järjestettävä asia joko antamalla taloudellista tukea tai korjattavat asumisolojen puutteet esimerkiksi järjestämällä tarpeenmukainen asunto. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

Mikäli tilanne ei muutu avohuollon tukitoimien avulla ja kasvuolot, tai lapsi itse, vaarantavat edelleen vakavasti lapsen terveyttä tai kehitystä, hänet voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle kiireellisesti. Kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 vuorokautta jonka jälkeen tilanne on arvioitava uudelleen. Kiireellistä sijoitusta voi jatkaa siitä erityisillä syillä vielä 30 vuorokautta, mutta jos nuoren tilanne ei ole sinä aikana korjautunut, tulee ryhtyä huostaanoton valmisteluun. Huostaanotto voidaan toteuttaa kuitenkin vain, jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

Sijaishuollolla tarkoitetaan joko huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallinto-oikeuden väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää monella eri tavalla. Se voidaan järjestää joko perhehoitona sijaisperheessä tai laitoshuoltona lastenkodissa, koulukodissa tai muussa lastensuojelulaitoksessa. Kuitenkin ennen kun lapselle lähdetään etsimään muuta sijoituspaikkaa kodin ulkopuolelta, on selvitettävä, onko lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuus ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen. Nuorisokoti valitaan lastensuojelun piirissä olevalle nuorelle sijoituspaikaksi silloin, jos hän ei saa tarvitsemaansa apua perhesijoituksesta, tai perhesijoituspaikkaa ei ole. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

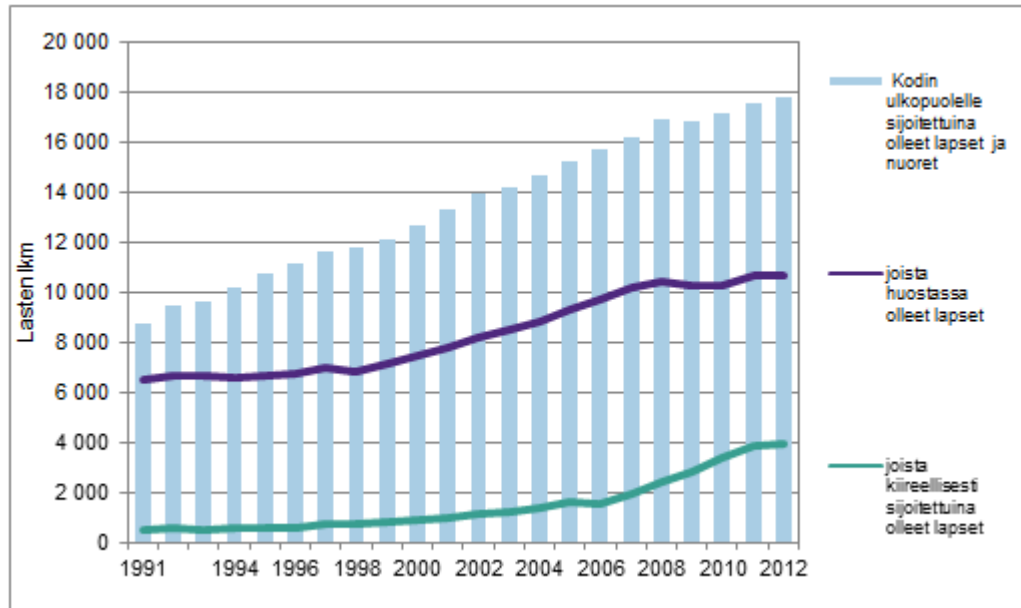
Sijaishuoltopaikkaa valitessa viranomaisen tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarussuhteiden, ja muiden läheisten ihmissuhteiden, ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Mahdollisuuksien mukaan tulee huomioida myös lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta sijaishuoltopaikkaa valitessa. (Lastensuojelulaki 50§.) Lastenkodeissa ja nuorisokodeissa arjesta pyritään luomaan mahdollisimman kodinomaista, turvallista ja kuntouttavaa. Normaalin arjen lisäksi eri laitoksilla on luonnollisesti omia erityisalueitaan, erityisen kiinnostuksen kohteita ja osaamisen alueita, kuten esimerkiksi päihde- ja mielenterveysalan erityisosaamista. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

On kuitenkin hyvä muistaa, että lapsen sijaishuoltoa ei yleensä ole tarkoitettu pysyväksi, vaan viranomaisten tehtävä on tukea lapsen vanhempia niin, että he kykenisivät itse huolehtimaan lapsestaan. Huostaanottoa jatketaan kuitenkin niin kauan, kuin sen edellytykset ovat olemassa ja se on lapsen edun mukaista. Jos huoltajan elämäntilanteessa ei kohtuulliseksi katsotussa ajassa tapahdu lapsen edun mukaisia muutoksia, tulee lapsen olosuhteet sijaishuollossa pyrkiä vakiinnuttamaan. (Lastensuojelun käsikirja 2014.) Oltuaan puoli vuotta joko sijaishuollon asiakkaana, tai puoli vuotta avohuollon tukitoimin sijoitettuna, lapsi tai nuori on oikeutettu jälkihuollon tukitoimiin 21-vuotiaaksi asti. Näitä tukitoimia ovat esimerkiksi asumisen järjestäminen opintoja varten, sosiaaliohjaajan antama tuki sekä taloudellinen tuki. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

3.2 Kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten määrä

Edellisessä luvussa kerroin sijaishuollon toiminnasta, ja jotta lukija saisi jonkinlaisen kuvan kuinka suuresta määrästä lapsia ja nuoria puhumme, avaan asiaa viimeisimpien tilastojen valossa.

Vuoden 2010 aikana huostassa oli 10 003 lasta ja nuorta joista kiireellisesti sijoitettuja oli 3 432. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle oli vuoden aikana sijoitettuna 17 064 lasta ja nuorta. Edellisestä vuodesta määrä oli kasvanut reilun prosentin verran. Vuonna 2012 sijoitettiin kiireellisesti 3 944 lasta. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle oli sen vuoden aikana sijoitettuna 17 830 lasta ja nuorta. Luku on hieman suurempi kuin vuonna 2010. Puolet huostassa olleista lapsista oli sijoitettu perheisiin, joista sukulais- tai läheisperheiden osuus on noin 11 prosenttia. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista nuorista poikia on enemmän kuin tyttöjä. Huostassa vuonna 2012 olleiden lasten määrä 10 675 pysyi edellisen vuoden tasolla. (THL tilastot 2012.) Alla olevasta taulukosta voi nähdä kuinka kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä on kasvanut voimakkaasti vuodesta 2005 lähtien, mutta nyt kasvu on hidastunut. Yhtä lasta kohden tehtiin 1,6 lastensuojeluilmoitusta vuonna 2012. Lastensuojeluilmoitukset koskivat kaikkiaan 64 391 lasta. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli noin 87 200 lasta ja nuorta. Tämä on 7 prosenttia enemmän kuin vuonna 2011. (THL tilastot 2013.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä niistä huostassa olleet ja kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991–2012 (THL tilastot 2013).

Sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on huolestuttavan suuri. Nämä tilastot auttavat osaltaan lukijaa ymmärtämään miksi sijaishuollon tarjoamaa tukea nuorten itsenäistymisen onnistumisen kannalta kannattaa tutkia ja toimintaa kehittää. Eittämätön tosiasia on, että jos sijoituksen aikana nuorten itsenäistysvalmiudet eivät kehity on hän suuressa vaarassa syrjäytyä. Seuraavassa luvussa käyn läpi enemmän syrjäytymistä, sen syitä ja vaikutuksia.

3.3 Syrjäytyminen, sen syyt ja vaikutus yhteiskunnallisesti

Sen lisäksi, että maassamme on sijaishuollon piirissä merkittävä määrä nuoria, kiinnittyi huomioni tutkimuksen edetessä hyvin pian toiseen, varsin nopeasti kasvavaan ongelmaan maassamme, eli syrjäytyneisiin, tai syrjäytymisuhan alla oleviin, nuoriin. Näen tutkimusten valossa näillä kahdella asialla suoran yhteyden. Tämä on iso yhteiskunnallinen ongelma myös taloudellisesti mitattuna. Mediat tuovat päivittäin yhä uudelleen silmiemme eteen syrjäytymisen aiheuttamia ongelmia, kärsimystä ja menetyksiä niin yksilölle, hänen lähiyhteisölleen kuin myös koko yhteiskunnalle. Ongelman ajankohtaisuutta kuvaa mielestäni hyvin Helsingin Sanomien jo vuonna 2008 julkaisema uutinen,

jonka mukaan syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria oli maassamme tuolloin ainakin 65 000. Samaisen uutisen mukaan määrä kasvaa noin tuhannella nuorella vuodessa. Helsingin Sanomat pyysi Stakesilta selvitystä asiasta, mutta viranomaiset eivät itsekkään tiedä oikeaa määrää. Arviot ovat vaihdelleet 14 000:sta yli 100 000:een. (Helsingin Sanomat 16.3.2008.)

Pekka Myrskylä on ElinkeinoelämänValtuuskunta EVAn tilastokeskuksen kehittämisspäällikkö. Hän kertoo Eva:n julkaisussa (2012), että vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita nuoria oli maassamme yhteensä noin 51 300. Tämä on noin 5 % kaikista tämänikäisistä nuorista. Näistä työttömiä työnhakijoita oli 18 800. Myrskylä määrittelee julkaisussa syrjäytyneiksi sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Pelkästään syrjäytymisen kovassa ytimessä on Myrskylän mukaan 32 500 ulkopuolista nuorta, jotka eivät ole rekisteröityneet edes työttömiksi työnhakijoiksi. He ovat niitä niin sanottuja hukattuja nuoria, nuoria jotka eivät näy missään tilastoissa. Kukaan ei tarkkaan tiedä, keitä he ovat ja, mitä he tekevät.

Myrskylä (2012) tuo julkaisussaan esiin sen, että ulkopuolisten nuorten paikantamisella on jo kiire. Ensisijainen keino ehkäistä heidän syrjäytymistään, ja nostaa nuoria takaisin työmarkkinoille, on koulutus. Ulkopuolisiksi tai työttömiksi päätyneistä nuorista jopa 80 prosenttia ei myöhemminkään ole suorittanut perusastetta korkeampaa tutkintoa. Tutkimustiedon mukaan tosiasia on, että mitä kauemmin nuori on syrjäytynyt, sitä pienemmäksi jatkokoulutuksen suorittamisen todennäköisyys muuttuu

Opetusministeriö on laskenut, että jokainen yhteiskunnasta syrjäytynyt nuori tulee maksamaan yhteiskunnalle 1,2 miljoonaa euroa. Elinkeinoelämän keskusliiton koulutusjohtajan Markku Koposen mielestä jokaiselle peruskoulunsa päättäneelle nuorelle kunnan tulee järjestää joko koulutus- tai työpaikka. Jos koulu keskeytyy, tai henkilö on työtön, työ- ja elinkeinotoimiston tehtävä on Koposen mukaan ohjata henkilö työelämän tai koulutuksen piiriin. Koposen mukaan tämä on tärkeää, sillä työkäisten määrä vähenee jatkuvasti ja osaavaa työväkeä on saatava markkinoille. Tästä syystä on tärkeää, että jokaisella on valmiudet työelämään. (Taloussanommat 18.4.2011)

Liisa Keltikangas-Järvisen johtaman tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yhtäältä nuorten syrjäytymiseen liittyviä riskitekijöitä niiltä osin kuin syrjäytyminen ilmenee

kouluvaikeuksina, opintojen keskeytyksinä tai jatko-opintojen ulkopuolelle jäämisinä. Toisaalta tutkimuksessa haluttiin selvittää persoonallisuuden vaikutusta koulumenestykseen ja koulun merkitystä psyykkisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen pääoman muodostumisessa. (Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007,142.)

Tutkimuksen tulosten perusteella mikään yksittäinen ongelma ei sinänsä aiheuta syrjäytymistä, vaan kyse on kasaantuvista ongelmista ja eräänlaisen huono-osaisuuden kehän muodostumisesta. Nykyisin syrjäytyminen määritellään varsin yleisesti yksilöä yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoudeksi. Syrjäytyneinä pidetään henkilöitä, jotka eivät kykene osallistumaan täysipainoisesti talous-, yhteiskunta- ja siviilielämään ja/tai joiden tulot ja muut resurssit ovat niin riittämättömiä, että he eivät kykene nauttimaan elintasosta, jota heitä ympäröivässä yhteiskunnassa pidetään hyväksyttävänä. Syrjäytyminen voidaan näin ollen määritellä taloudellisten resurssien puutteen, yhteiskunnasta eristymisen sekä sosiaali- ja kansalaisoikeuksien rajallisuuden yhdistelmäksi. (Alatupa ym. 2007.)

Esimerkiksi nuorten syrjäytymistä tutkittaessa on prosessinomaisuus nähty siten, että ongelmat koulussa ja/tai kotona ovat syrjäytymisen ensimmäistä tasoa. Seuraavana tasona on epäonnistuminen koulussa ja koulun keskeyttäminen. Kolmannella tasolla kehityskulku johtaa heikkoon työmarkkina-asemaan, josta edetään taloudellisiin ongelmiin ja riippuvuuteen hyvinvointivaltiosta. Viimeisen tason muodostavat elämänhallinnan ongelmat, toisin sanoen päihde- ja mielenterveysongelmat ja rikollisuus. Sosiaalisella syrjäyttämällä, eli eksklusiolla, tarkoitetaan yksilöiden tai ihmisryhmien sosiaalis-taloudellista ulossulkemista tai marginalisointia, eli reunalle työntämistä, minkä seurauksena he eivät kykene osallistumaan täysipainoisesti yhteiskunnan kulloinkin tavanomaisina pidettyihin toimintoihin. (Alatupa ym. 2007.)

Helve, Karppinen, Keltikangas-Järvinen ja Savioja (2011) ovat määritelleet Sitran raportteja 75 ”Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma”- tutkimuksessaan selkeitä yksittäisiä tekijöitä, joiden vaikutusta mahdolliseen syrjäytymiseen ei voi kiistää. He näkevät muun muassa, että nuoren heikko koulumenestys ja yksinäisyys koulussa sekä kiusaaminen koulussa tai internetin sosiaalisessa mediassa voivat aiheuttaa syrjäytymistä. Myös äidin koulutustaustalla on väliä. Jos äidin koulutustaso on alhainen, voi tällä Helve ym. (2011) mukaan olla vaikutusta nuoren syrjäytymiseen.

3.4 Varhainen puuttuminen osana syrjäytymisen ehkäisyä

Opinnäytetyössä varhaisen puuttumisen käsitteellä tarkoitan sitä, että työntekijä osaa työssään huomioida lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen vaarantumisen. Varhainen tuki ja puuttuminen tarkoittavat myös toimintaperiaatetta, jonka mukaan on järkevää ja tarkoituksenmukaista toimia mahdollisimman varhain ennen pulmien vakavoitumista, tai kun työntekijä tunnistaa lapsen elinolojen ja elämäntavan riskit. Tavoitteena on, että lapsen ja hänen perheensä ongelmat havaitaan ja niihin puututaan entistä varhaisemmin, ja että lapsi ja hänen perheensä saavat tarvitsemansa tuen ja palvelut oikea-aikaisesti. (Lastensuojelun käsikirja.) Vaikka tuntuukin ehkä eriskummalliselta ajatella varhaisen puuttumisen keinoja enää nuorisokodissa asuvien nuorten kohdalla, näen selkeän yhtymäkohdan asioille. Varhaisella puuttumisella on lähinnä tarkoitus ehkäistä raskaampiin lastensuojelun toimiin ryhtymistä, mutta mikään ei sulje pois sitä, että samoja keinoja käytettäisi myös silloin kun nuori on jo sijaishuollon piirissä.

Presidentti Sauli Niinistökin on huomionnut asian tärkeyden sanoen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen Helsingissä 2012 järjestämässä Nuorten syrjäytymisen ehkäisy – tilannekartoituksesta toimintaan - seminaarissa pitämässään puheenvuorossa, että lapsi ja nuori tarvitsee vierelleen luotettavia aikuisia – kanssakuljijoita. Niinistön mukaan tarvitsemme yhteisen vastuun ottamista ja kantamista. (Opetushallitus 2012.)

Jokainen meistä on näkijä, jokainen meistä on tekijä. Syrjäytyminen ei ole mikään luonnonilmiö, jolle emme mitään mahtaisi. Yksin meistä kukaan ei voi sitä poistaa, yhdessä se on mahdollista. (Presidentti Sauli Niinistö 2012.)

THL:n erikoistutkija Reija Paanasen (2013) Terveyden ja hyvinvoinninlaitokselle tekemän tutkimuksen mukaan lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy on aloitettava varhain ja siihen olisi satsattava aidosti. Tutkimuksessa seurattiin kaikkia kyseisenä vuonna Suomessa syntyneitä 60 069 lasta vuoden 2008 loppuun. Tutkimuksessa selvisi, että joka viidennellä vuonna 1987 syntyneellä ei ole toisen asteen koulutusta, ja joka viides tästä ikäluokasta on käyttänyt psykiatrian erikoissairaanhoidon palveluita tai psyykenlääkkeitä ennen aikuisikää. Noin joka neljäs vuonna 1987 syntynyt on kärsinyt toimeentulo-ongelmista tai jäänyt kiinni rötöstelystä. Kyse ei siis ole aivan pienestä ongelmasta.

Tutkimuksen olisi tärkeää ottaa lasten tilanne huomioon aina jos vanhemmilla on ongelmia, koska hyvinvointi rakentuu arjessa. On oleellista, että eri kehitysympäristöt kuten päivähoito, koulu ja harrastukset tukevat lasten ja nuorten hyvinvointia ja vahvistavat heidän suojaavia tekijöitään. (HelsinkiMissio 2013.)

4 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA

Koska nuorten sijaishuollon jälkihuollosta on kaiken kaikkiaan vähän tutkimuksellista tietoa, päätti SOS-lapsikyläjärjestö ryhtyä tuumasta toimeen ja aloitti vuonna 2007 ”I Matter” (”Minulla on väliä”) viisivuotisen kampanjan, joka kohdistuu Eurooppaan ja Keski-Aasiaan. Kampanja toteutetaan yli kahdessakymmenessä maassa Suomi mukaan luettuna. (SOS-lapsikylä 2012, 10.)

I mater-kampanjan osallistavan tutkimuksen tekivät Maritta Törrönen ja Teemu Vauhkonen. Tarkoituksena on tuottaa tietoa nuorten itsenäistymisvaiheesta ja samalla myös antaa eväitä sijaishuollosta itsenäistyville nuorille toimia oman elämänsä seppinä. Tutkimuksen tavoitteisiin kuuluu yhteiskunnallinen ja kansainvälinen vaikuttamistyö, jonka avulla pyritään sijaishuollon ja jälkihuollon kehittämiseen Suomessa ja kansainvälisesti. Tutkimuksessa keskitytään suomalaisten nuorten haastattelujen analysoimiseen. Jatko-tutkimuksissa puolestaan pyritään kansainvälisiin vertailuihin ja tuottamaan vielä tarkentuneempaa tietoa nuorten omasta näkökulmasta. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 11.)

Briheim-Crookall (2011, 11) kertoman mukaan kampanjan kunnianhimoisena tavoitteena on parantaa kansainvälisesti sijaishuoltoa, jakaa sijaishuollossa eläville nuorille tietoa oikeuksistaan, vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon, vahvistaa sijaishuollon kansainvälistä verkostoitumista, saada nuoret ihmiset osallistumaan sijaishuollon kehittämiseen, kehittää paikallisia sijaishuollon palveluja, koulutusta ja konsultaatiota.

I mater -kampanjan päämääränä on analysoida sijaishuollon piirissä elävien nuorten oikeuksia ja heidän kohtaamiaan ongelmia, jotka tuovat haasteita heidän valmistautuessaan itsenäiseen elämään. Hankkeessa haluttiin tunnistaa ja tuoda esiin hyviä toimintatapoja, jotka vaikuttavat sijaishuollossa elävien lasten valmistautumiseen itsenäiseen elämään. Kampanjan tavoitteena oli myös parantaa sijaishuollon käytäntöjä ja itsenäistymistä, vaikuttaa lainsäädäntöön sekä voimaannuttaa sijaishuollossa olevia nuoria. Hankkeen avulla toivotaan nuorten saavan myös työelämässä tarvittavia ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitoja. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 11.)

Toiseksi vertailututkimukseksi otin Sarianna Reinikaisen ”Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä” tutkimuksen, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa nuorten itsenäistymisvaiheesta, ja antaa samalla myös eväitä sijaishuollosta itsenäistyville nuorille toimia oman elämänsä tekijöinä. Jo aiemminkin on todettu, että monella sijaishuollossa kasvaneella nuorella on aikuisiässä enemmän ongelmia kuin jos he olisivat kasvaneet kotona. Sijaishuollon piirissä kasvaneet nuoret ovat usein kokeneet paljon sellaista, mikä usein tekee heidän aikuisiässä selviytymisestäkin hankalaa ja tarve emotionaaliseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen tukeen on vielä suurempi kuin muilla nuorilla. (Reinikainen 2009,4.)

Tutkimuksen teemana oli selvittää nuorten kokemuksia nuorisokodissa elämisestä, sekä sen hoito- ja kasvatustoiminnasta. Riippumatta siitä, millaiset nuorisokodin toimintaperiaatteet ja -käytännöt objektiivisesti arvioituina ovat, muodostuu nuorille niiden merkitys vain sen kautta, millaisia subjektiivisia kokemuksia ne heissä synnyttävät. Reinikaisen (2009) tarkoitus oli muodostaa mahdollisimman yksityiskohtainen ja monipuolinen kuva nuorisokodista sen entisten asukkaiden kokemana. Hän halusi tunnistaa ja ymmärtää keskeisimmät kokemuksiin vaikuttavat tekijät, sekä pohtia, minkä viestin nämä kokemukset sijaishuolloseksi ja laajemmin lastensuojelulle välittävät.

5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖN KUVAUS, TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA SEN EETTISYYS

Tutkimukseni kohteena oleva nuorisokoti on yksityinen vuonna 2009 toimintansa aloittanut 12 -paikkainen lastensuojelun erityisyksikkö Keski-Suomesta. Se on suunnattu 14–18-vuotiaille erittäin haasteellisessa elämänvaiheessa oleville nuorille, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista kuntoutusta ja kasvatusta, sekä turvallisia rajoja.

Nuorisokotiin tulevilla nuorilla on usein vaikea kriisi elämässään, ristiriitoja vanhempien kanssa, eriasteista päihteiden käyttöä, psyykkisiä vaikeuksia, koulunkäyntiin liittyviä ongelmia, tai muutoin vain vaikea elämäntilanne. Osalla yksikön nuorista on takanaan jo pitkään jatkunut rikoskierre nuoresta iästään huolimatta. Yksiköissä arvioidaan 14–17-vuotiaiden nuorten lastensuojelutarvetta, tuetaan nuorta ja hänen perhettään kriisitilanteessa jotta nuori voisi palata takaisin kotiin ja tehdään korjaavaa sekä kuntouttavaa työtä. Jos paluu kotiin ei jostain syystä ole mahdollista, voi nuori asua kyseisessä nuorisokodissa täysi-ikäisyyteen saakka. (Nuorisokodin toimintasuunnitelma i.a.)

Henkilökunnalla on monipuolinen näkemys, ja pitkäaikainen ammatillinen kokemus, vaikeissa elämäntilanteissa olevien nuorten hoitotyöstä. Henkilökunta koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista – kasvatustieteiden maistereista, sairaanhoitajista, sosionomeista, sosiaalikasvattajista, erityisohjaajista sekä lähihoitajista. Nuorisokodissa käy säännöllisesti kerran kuukaudessa lastenpsykiatrian erikoislääkäri tapaamassa nuoria ja konsultoimassa työryhmää parhaan mahdollisen työskentelyn tukemiseksi nuorten haastavimmissakin tilanteissa. Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat lähikoulu, sosiaalitoimi, nuorisopsykiatria, poliisi, matalan kynnyksen psykiatrinen yksikkö ja kaupungin erityispalvelut, kuten kriisikeskus, sijaishuoltoyksikkö ja sosiaalipäivystys. (Nuorisokodin toimintasuunnitelma i.a.)

5.1 Tutkimuksen tavoite ja kohderyhmä

Tutkimustehtävänäni oli löytää niitä syitä mitkä vaikeuttavat, ja jopa estävät, lastensuojelulaitokseen sijoitetun nuoren siirtymistä laitoksesta itsenäiseen täysipainoiseen elä-

mään. Tutkimuksen tavoitteena oli löytää ne ongelmat, jotka vaikuttavat nuoren elämään peruskoulun jälkeisenä aikana. Lisäksi halusin löytää ne positiiviset tekijät jotka sijoituksen aikana ovat tukeneet nuoren itsenäistymisen onnistumista. Halusin tässä opinnäytetyössä tuoda tarkan kuvan siitä, millaisia ajatuksia ja toiveita nuorilla- ja nuorilla aikuisilla on nuorisokodin palvelujen kehittämisen suhteen.

Tutkimuskysymyksiä minulla oli kolme.

1. Minkälaiset tekijät vaikuttavat nuorten itsensä, sekä heidän omaohjaajien mielestä, nuorisokodista itsenäistyvän nuoren itsenäistymiseen onnistumiseen ja millaisia ongelmakohtia heidän tiellään kenties on?
2. Millaisiin asioihin nuorisokodin ohjaajien tulee nuoren itsenäisyyttä tukeakseen jatkossa kiinnittää enemmän huomiota?
3. Minkälaista tukea nuoret olisivat toivoneet nuorisokodin ohjaajilta enemmän sijoituksensa aikana?

Tutkimuksen kohderyhmäksi olen rajannut 17–20-vuotiaat nuorisokodissa aiemmin asuneet nuoret ja heidän omaohjaajansa. Osa haastatelluista nuorista jatkaa edelleen nuorisokodin tuottaman jälkihuollon piirissä, kun taas osa on muuttanut kotipaikkakunnalleen saaden jälkihuollon muualta.

5.2 Aineiston hankinta

Tutkimus oli kvalitatiivinen, ja lähestyin aihetta teemahaastattelumenetelmän avulla, jolla toivoin pystyväni tutkimaan kohdetta kokonaisvaltaisesti ja löytämään aiheeseen liittyviä tosiasioita (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009). Teemahaastattelua käyttäen kartoitin nuorten ja heidän omaohjaajiensa avulla nuoren ongelmat kyseessä olevasta asiassa. Sen jälkeen tavoitteena oli jättää jatkotutkimusaiheeksi etsiä keinoja, joilla esiin nousseita esteitä voitaisiin madaltaa.

Tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua, koska se sopii menetelmänä hyvin kvalitatiiviseen tutkimukseen. Se antaa haastattelijalle mahdollisuuden joustavaan myötäilyyn haastateltavan kertoman aineiston pohjalta ja haastateltava saa itse tuoda ajatuk-

siaan esiin vapaasti. Yhtenä teemahaastattelun hyvistä puolista näen sen, että siinä haastattelun aihe-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka sisältö ja järjestys puuttuvat. Tämä vähentää tutkijan näkökulman merkitystä, ja tuo tutkittavien äänen paremmin kuuluviin. Tällaisissa tilanteissa voi nousta esille, ja on jopa toivottavaakin, aivan uusia ja tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia näkökulmia. (Hirsjärvi ym. 2009). Laadullisia asioita etsiessä, ja niitä tutkiessa, tällainen vapaamuotoinen sisällön tuottaminen on erittäin tehokas menetelmä. Hirsjärvi ym. (2009) näkevät teemahaastattelun etuna myös sen, että vastaajiksi suunnitellut henkilöt yleensä suostuvat tutkimukseen. Haastattelun tekijänä minun oli kuitenkin hyvä muistaa, että onnistuneen haastattelutuloksen saamiseksi minun tuli suunnitella haastattelun toteutus huolellisesti.

Keräsin aineiston haastattelemalla nuorisokodissa aiemmin asuneita nuoria ja heidän omaohjaajiaan. Haastateltaviksi valitsin molempien sukupuolten edustajia, jotka ovat aloittelemassa itsenäistymistä, tai ovat sen jo aloittaneet. Haastateltavia oli kaiken kaikkiaan kahdeksan henkilöä – neljä nuorta ja neljä omaohjaajaa. Nuorista yksi oli poika ja kolme tyttöä. Omaohjaajista yksi oli mies ja kolme naista. Kolme haastatteluun osallistunutta oli vielä nuorisokodin tarjoaman jälkihuollon piirissä ja yksi asui eri paikkakunnalla. Tutkimukseen osallistuneet, sekä nuorisokodin toiminnanjohtaja, antoivat luvan tutkimuksen tekemiseen. Korostin tutkimuksesta kertoessani, samoin kuin lupaa kysyessäni, kaikille osapuolille osallistumisen vapaaehtoisuutta ja luottamuksellisuutta, sekä sitä, että tutkimus julkaistaan Thesaurus-tietokannassa ja on siten julkisesti nähtävillä. Tämä sopi kaikille osapuolille.

Haastattelun tuloksiin saattaa vaikuttaa se, että olen aiemmin työskennellyt kyseisessä yksikössä ohjaajana ja sikäli tunsin kaikki nuoret ja omaohjaajat jo ennen tutkimuksen tekemistä. Haastateltavat kertoivat kuitenkin, että haastattelijan tuttuus ei vaikuttanut heidän vastauksiinsa.

5.3 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnissa käytin sisällön analyysiä, jonka tavoitteena on kerätyn aineiston avulla tuottaa tietoa tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta. Eskola & Suoranta (2003) oppien mukaisesti jäsenin aineiston luokittelurunkoa apuna käyttäen. Luokitte-

luyksiköksi valitsin niin yksittäisiä sanoja, kuin myös pidempiä lausahduksia, tai jopa lauseita.

Tuomi ja Sarajärvi (2002, 93) ovat sitä mieltä, että haastatteluiden purkaminen ja litteointi paperille on tärkeää, jotta pystyy analysoimaan materiaalia riittävän tehokkaasti, koska sisällönanalyysi koetaan usein kohtalaisen työlääksi tutkimusmenetelmäksi. Tämän huomasin itsekin tehtävää työstäessäni. Sisällönanalyysi on hyvä menetelmä jota käyttäen voidaan tehdä monenlaisia tutkimuksia. Yleensä eri nimillä löytyvät laadulliset tutkimukset perustuvat sisällön analysointiin, millä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen aineistojen sisältöanalyysiä.

Päädyin haastattelut tehtyäni jakamaan ne viiteen eri pääteemaan. Näin tehden pystyin selkeämmin havainnollistamaan itselleni, mitä haluan nostaa esille tutkimuksessani merkittävimmiksi havainnoiksi. Hirsjärven ja Hurmeen (2000,135) mukaan analysointitapaa kannattaakin pohtia jo aineistoa kerätessä tai jopa ennen sitä. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 145-150) puhuvat kirjassaan myös aineiston kuvailusta, luokittelusta ja yhdistämisestä. Aineiston kuvailu alkaa siitä, kun pyritään kuvailemaan ilmiöitä ja kokemuksia ja aineiston luokittelu luo pohjan aineiston tulkinnalle. Tämän avulla aineiston eri osia voidaan myöhemmin vertailla, yksinkertaistaa ja tulkita.

5.4 Luotettavuuden pohdinta

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole kaiketi olemassakaan mitään yksiselitteistä ohjetta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135). Kuitenkin laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa se, kuinka raportissa selitetään tutkimuksen kulku. Myös aineiston keräämisen olosuhteet ja aineiston luokitteluperusteet on hyvä avata tarkasti ja totuuden mukaisesti (Hirsjärvi ym. 2007, 227.) Näin olen pyrkinyt tekemään tässäkin tutkimuksessa. Tuomi & Sarajärvi (2002, 138) mukaan luotettavuutta lisää myös se, että tutkija antaa riittävästi tietoa lukijoille tutkimuksen teosta, jotta he voivat itse arvioida tutkimuksen tuloksia.

Laadullista tutkimusta voidaan arvioida ns. reliaaabeliudella, joka tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta, eli sitä, että halutessa tutkia samaa henkilöä uudelleen saadaan sama lopputulos (Hirsjärvi & Hurme 2001, 186). Toinen tapa, jolla reliaaabelius voidaan tode-

ta, on se, että kaksi tutkijaa päätyy samaan tulokseen. Silloin tulosta voidaan pitää reliabelina. On kuitenkin muistettava, että laadullisessa tutkimuksessa tutkittavan aineiston laatu vaikuttaa aina reliabelisuuteen, koska reliabelius koskee sitä, kuinka luotettavaa tutkijan analyysi aineistosta on. Eli, onko muun muassa kaikki käytettävissä oleva aineisto huomioitu, ja onko tiedot litteroitu oikein. Tärkeää on Hirsjärvi ym. (2007, 226) mukaan myös se, että tulokset heijastavat tutkittavien ajatusmaailmaa niin pitkälle kuin mahdollista. Tämän arvioinnin helpottamiseksi liitän mukaan tekemäni analyysin sekä nuorten, että ohjaajien, vastauksista.

5.5 Eettisyys

Tutkimusprosessin eettisyys merkitsee minulle sitä tapaa, jolla suhtaudun työhöni, ongelmiin ja niihin henkilöihin, joiden parissa tutkimusta teen. Pyrkimykseni oli tutkimusta tehdessä säilyttää läpinäkyvyys ja rehellisyys läpi tehtävän.

Aineistoa analysoitaessa tärkeään rooliin nousee se, että haastattelujen lopputulos on aina seurausta haastattelijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 189.) Eettisesti hyvätasoinen tutkimus edellyttää, että tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009). Tutkimustoimintaan liittyvien eettisten ratkaisujen tavoitteena on (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010) mukaan tasaveroinen vuorovaikutus, yksilön kunnioittaminen ja oikeudenmukaisuuden korostaminen. Eettisyyteen liittyy myös kriittinen asenne vallitsevia käytäntöjä tai tarjolla olevaa tietoa kohtaan. Rakentava kriittisyys luo perustan uusien, mahdollisimman hyvien, ammattikäytäntöjen luomiselle ja niiden jatkuvalla arvioinnilla. Eettisten kysymyksenasettelujen tulee Diakonia-ammattikorkeakoulun (2010) mielestä näkyä opinnäyteprosessin kaikissa vaiheissa.

Diakonia-ammattikorkeakoulun (2010) ohjeen mukaan haastateltaville on hyvä selvittää tutkimuksen kulku ja sen aihe. Tämän jälkeen heitä pyydetään allekirjoituksellaan vahvistamaan suostumuksensa kyseessä olevaan tutkimukseen. Tämä sen vuoksi, että teemahaastattelussa haastateltava voi törmätä asioihin, joita hän ei suostumusta antaessaan ole osannut edes ajatella. Tästäkin syystä haastateltavien henkilöllisyys suojataan käsittelemällä aineistoa siten, että haastateltavaa ei voi siitä tunnistaa. Raporttia tehdessään

Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan tutkimuksen tekijän tulee raportoida osallistuneiden henkilöiden mielipiteet mahdollisimman totuudenmukaisesti, mutta hienovaraisesti, haastateltavia suojellen. Mahdolliset tutkimuksen raporttiin liitettävät lainaukset tutkijan on tehtävä niin, ettei niistä tunnisteta haastateltavaa. Tästä syystä merkitsin suorat lainaukset esimerkiksi lyhenteellä O (ohjaaja) ja N (nuori).

Jotta edellä mainitsemani toteutuisi mahdollisimman hyvin, minä tutkimusta tehdessäni litteroin haastattelut ja kirjoitin raportin itse. Nauhoitetut haastattelut litteroin mahdollisimman nopeasti, ja tuhosin nauhoitteen heti litteroinnin jälkeen. Tällä tavalla toimien pyrin minimoimaan entisestään riskin, että ulkopuolinen saisi tietoa haastateltavan asioista. Tarkoituksella koetin välttää laittamasta raporttiin mitään luottamuksellista tietoa esimerkiksi työelämän yhteistyökumppaniin tai haastateltaviin liittyen. Raportin runkona käytin Hirsjärvi ym. (2009) suosittellemaa yleisesti käytössä olevaa kolmiosaista jäsennyttä, joka sisältää johdattelun asiaan, asian käsittelyn ja tarkastelun.

Tutkimustyön yleinen tavoite on pyrkiä aina jotenkin edistämään työelämän kehittämistyötä. Tutkimukseni perimmäinen tavoite onkin saada kootuksi tutkittua tietoa, jonka avulla sijaishuollon piirissä oleville nuorille suunnattuja palveluja voidaan tulevaisuudessa kehittää paremmin nuorten tarpeita vastaaviksi. Tutkimuksen valmistuttua sen tulokset annetaan työyhteisölle tutkimustulosten hyödyntämiseksi.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Jaoin sekä nuorten että ohjaajien haastattelun vastaukset viiteen pääteemaan:

- arkielämän haasteet
- sosiaalisen elämän haasteet
- tunteisiin - ja ajatteluun liittyvät haasteet
- nuorten toiveita ohjaajille ja asioita joihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota
- positiiviset, eteenpäin vievät asiat.

Liitteenä oleva taulukko 1 on koottu nuorten vastauksista, ja liitteenä oleva taulukko 2 on koottu omaohjaajien vastauksista.

6.1 Arkielämän haasteet

Arkielämän haasteista suurimpana nuoret kokivat rahan käytön tuottavan ongelmia (liite 1). Myös omaohjaajien näkemys rahan käytöstä oli samansuuntainen. Kaikki kyselyyn vastanneet olivat sitä mieltä, että nuorilla on ongelmia saada käytettävissä olevat rahat riittämään. Vaikka nuoret näkivät rahankäytön tuottavan ongelmia, oli heillä kuitenkin asiasta ohjaajien kanssa myös näkemyseroja. Ohjaajan mielestä nuori tarvitsi ohjausta rahan käytössään, mutta nuori oli sitä mieltä, että se sujui ihan hyvin (liite 2).

—nipin napin tulee toimeen, välillä paremmin, välillä huonommin—osaan kyl mielestäni aika järkevästi hoitaa raha-asioita— jaan rahat kahteen osaan ja koe-tan sillai saada ne riittämään— (N 1)

Suurimmaksi syyksi tähän tutkimukseen osallistuneet näkivät varojen riittämättömyy-teen impulsiivisten ostosten tekemisen.

— mä oon aika impulsiivinen ja siitä on kyl haittaa, sillon tulee käytettyä rahat muuhun ku pitäis ja tulee tehtyä huonoja valintoja 😊— (N 3)

Vain yksi nuori ja hänen ohjaajansa oli sitä mieltä, että nuoren rahan käyttö sujuu ilman suurempia ongelmia.

Toiseksi suurimmaksi arkielämän haasteeksi nuorilla nousi asioiden hoitaminen (liite 1). Puolet nuorista koki asioiden hoitamisen tuottavan ongelmia, ja toinen puoli halusi siirtää niiden hoitamista myöhemmäksi. Omaohjaajien mielestä ongelma ei ollut niin

suuri. Heidän mielestään isolla osalla nuorista toiseksi suurimmaksi haasteiksi nousi vääristynyt vuorokausirytmä, joka vaikeutti arjen sujumista, ja näyttäytyi muun muassa koulunkäynnin ja kodin hoidon laiminlyöntinä (liite 2). Nuorista puolet oli samaa mieltä.

Nuoren on vaikea suunnitella ajankäyttöään. Pelkästään normaalin vuorokausirytmän ylläpitäminen voi olla vaikeaa ja nuori monesti valvookin yöt ja nukkuu päivät. Opiskelu tuo omat ongelmat. Se yhdistettynä vääränlaiseen vuorokausirytmään aiheuttaa väsymystä joka johtaa monesti myöhästymisiin ja poissaoloihin. (O 1)

Suurimmalle osalle nuorista omaohjaajien mielestä tuotti ongelmia myös itseä kiinnostavien asioiden etusijalla laittaminen. Itseä kiinnostavilla asioilla ohjaajat tarkoittivat päihteiden käyttöä, vapauden tunnetta ja yleistä ajankäytön suunnittelemattomuutta.

Runsas ajoittainen päihteiden käyttö vaikuttanut nuoren päivärytmiin ja aiheuttanut impulsiivista toimintaa. Aina ei ole ollut kykenevä hillitsemään itseään joka näyttäytyy aggressiivisuutena. Syyn on nähnyt helpommin muissa ja on ollut vaikeuksia kohdata omia heikkouksiaan. Tarvitsisi niihin aikuisen tukea. Avoimuus on ollut tiukassa, siten valheellisesti antaa autaa itseään eli ei pysty kohtaamaan omia ongelmiaan kertomalla avoimesti niistä, jotta yhdessä voitaisiin pohtia ennaltaehkäiseviä keinoja ja oppia oikeanlaisia toimintamalleja (O 3.)

Puolella nuorista omaohjaajat kokivat olevan vaikeuksia sitoutumisessa pitkäjännitteeseen toimintaan. Yksi nuorista koki vastuun ottamisen vaikeana, ja yksi kavereiden ehdotuksista kieltäytymisen. Vain yhdellä nuorista omaohjaajien mielestä mielenterveysongelmat haittasivat arjen sujumista.

6.2 Sosiaalisen elämän haasteet

Jokainen nuori koki eritavalla sosiaalisen elämän haasteet. Osalla nuorista yleinen ahdistus vaikeutti elämää, joillain oli omaisten kanssa huonot välit ja joku koki vuorovaiikutustilanteet ahdistavina ja pelottavina (liite 1).

*Vaikeaa olla isossa porukassa koska se on tosi ahistavaa. Nytkin työkokeilupai-
kalla kun piti ryhmässä esitellä ittesä toisille oli se ihan kamalaa— Jättäydyn
mieluummin sivuun— Virastoissa asiointi tai puhelut on pelottavia— (N 2).*

Osa nuorista ei osannut nimetä minkäänlaista sosiaaliseen elämään vaikuttavaa haastetta. Omaohjaajien mielestä puolet nuorista hakeutuu helposti toisten ongelmallisten ihmisten pariin, esimerkiksi päihdepiireihin. Keskimäärin puolet nuorista ohjaajien mie-

lestä kokee jännitystä, tai pelkoa, sosiaalsiin tilanteisiin liittyen, mikä vaikeuttaa ylipääntänsä asioiden hoitoa.

Osalla sekä nuorten, että ohjaajien mielestä, on vaikeuksia tutustua laitoksen ulkopuolisiin ikätovereihin esimerkiksi leimautumisen pelon vuoksi.

Tutustuminen laitoksen ulkopuolisiin ikätovereihin hankalaa. Haittana huonomuuden tunne ”muut parempia kuin minä”, pelko laitosleimautumisesta ja ihmisten ennakkoluuloista. Itsetunto säätelee näitä ja vaikuttaa sosiaalisen elämän haasteisiin ja niistä selviytymiseen. (O 3)

Yhdellä haasteeksi ohjaajien mielestä nousi se, että nuori on väärissä tilanteissa liian lojaali kavereille ja ajaa itsensä ongelmiin puolustaessaan heitä.

6.3 Tunteisiin ja ajatteluun liittyvät haasteet

Tunteisiin ja ajatteluun liittyvät haasteet lähes kaikkien nuorten mielestä liittyivät siihen, että tunteet ohjaavat toimintaa enemmän kuin järki (liite 1). Ihmisten ”ymmärtämättömyys” otti päähän ja sai ärsyyntymään kaksi nuorta. Kaksi tunsu ikään kuin ”leimaantuvansa” laitosnuoreksi, eikä kokenut olevansa yhtä hyvä kuin muut. Yksi nuori oli sitä mieltä, että tunne ohjasi aiemmin toimintaa, ja siitä syystä joutui poliisin kanssa tekemisiin. Yhden nuoren kohdalla hänen mielestään ahdistus edelleen haittasi, mutta muuten tunne ei enää ohjaa toimintaa. Ohjaajien mielestä suurimmaksi tunteisiin ja ajatteluun liittyväksi haasteeksi nousi se, ettei nuori osaa sanoittaa tunteitaan (liite 2).

Nuori ei välttämättä sanoita tunteitaan, mutta nuorella on vaikeuksia hoitaa asioitaan koska jännittää/pelkää sosiaalisia tilanteita, varsinkin silloin jos nuori joutuu kertomaan itsestään ja asioistaan. (O 1)

Ohjaajien mielestä suurimmalla osalla nuorista oli huono itsetunto, vääristynyt minäkuva, epäonnistumisen tunteita, yksinäisyyttä tai masennusta. Puolet nuorista tunsu katkeruutta tai vihaan niitä kohtaan, joiden kokee kohdelleen itseään väärin. Puolella tutkimukseen osallistuneista nuorista oli ohjaajien mukaan impulsiivisen käytöksen aiheuttamaa aggressiivista toimintaa, väkivaltaa ja ”hällä väliä” asenne, joka lisäsi tunteisiin ja ajatteluun liittyviä haasteita. Myöskään puolet haastatelluista nuorista ei ohjaajien mukaan nähnyt itseään tekijänä, vaan he ulkoistivat asioita ja menivät sieltä, missä aita oli matalin. Ohjaajat näkivät isona haasteena sen, että osa nuorista haki ongelmiinsa syyllistä muualta. Syyllisiä oli nuorten mukaan esimerkiksi yhteiskunta, ja sosiaalityön-

tekijät, jotka olivat sijoittaneet heidät laitokseen. Ohjaajien mukaan nuorilla oli vallalla ”*en osaa, en pysty*” ajattelu. Ohjaajien mielestä he elivät yli varojensa, turvautuivat aikuiseen yrittämättä ensin itse, ja tarvitsivat patistelua asioiden hoitamiseen.

6.4 Nuorten toiveita ohjaajille ja asioita joihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota

Kaksi asiaa nousi nuorilla ylitse muiden kysyttäessä, mihin nuoret olisivat toivoneet ohjaajien kiinnittävän enemmän huomiota: paperiasioiden hoitamiseen ja harrastustoimin tukemiseen (liite 1). Nuorten mielestä harrastusten olisi koettu tukeneen itsenäistymisen onnistumista ja se olisi kenties pitänyt heidät poissa pahanteosta. Vastauksista nousi esiin myös se, että nuoret kaipaisivat enemmän luottamusta ja yksilön kunnioittamista aikuisilta, sekä vähemmän mielivaltaista toimintaa. Toiveissa nousi esiin myös halu lisätä keskusteluja ohjaajien kanssa. Yksi toivoi, että häntä olisi muistuteltu ja patistelua asioiden hoitoon enemmän. Osa ei osannut nimetä mitään yksittäistä asiaa jossa olisi halunnut tukea enemmän.

Ohjaajilta kysyttiin myös asioita mihin heidän mielestään tulisi kiinnittää enemmän huomiota nuoren kanssa työskentelyssä. Muutama asia nousi kaikkien ohjaajien vastauksissa ylitse muiden. Kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että entistä enemmän huomiota tulisi kiinnittää läsnäoloon ja nuoren kanssa keskusteluihin, yhdessä tekemiseen, positiivisen palautteen antamiseen sekä motivointiin. Kaikki näkivät hyvänä myös suunnitelmallisen toiminnan lisäämisen, esimerkiksi nuoren kanssa yhdessä tehtävän itsenäistymissuunnitelman tai viikkosuunnitelman merkeissä. Tämän lisäksi nuoren oman turvaverkon luomisessa avustaminen ja sosiaalisten taitojen harjoittelun lisääminen nähtiin tärkeänä (liite 2).

Suurin osa ohjaajista piti tarpeellisena entistä enemmän etsiä ja harjoitella yhdessä nuoren kanssa nuoren elämän hallintaan keinoja. Ohjaajat näkivät hyvänä nuoren itseohjautuvaisuuden lisäämisen, vuorokausirytmistä kiinni pitämisen, nuoren vastuunoton lisääminen omien asioidensa hoidosta sekä vastuun ottaminen omista teoista (mm. päihteiden käyttö) ja oman tulevaisuutensa suunnitteluun osallistumisen aina enenevässä määrin. Tärkeänä asiana ohjaajat näkivät myös nuoren kohdalla rahan käytön opetteluun ja talouden hoitoon panostamisen. Puolet ohjaajista toivoi enemmän nuoren elämään

liittyvien negatiivisten asioiden läpikäyntiä aikuisten kanssa, sekä mahdollisuutta tarjota enemmän yksilöllistä aikaa aikuisilta nuorille.

6.5 Positiiviset, eteenpäin vievät asiat

Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden nuorten mielestä positiivista oli se, kun sai apua sitä tarvitessaan mihin vain asioiden hoitoon. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että ohjaajat neuvoivat tarvittaessa ja heiltä sai apua muun muassa raha-asioiden hoitoon niin, että ne hoituvat nyt kohtalaisen hyvin (liitte 1).

— nuorisokodissa oli todella hyvä asia se, että siellä sai aina apua mihin asiaan vain, mm. raha-asioissa, omiin kysymyksiin/mietteisiin— (N 4)

— kun oppi tuntemaan ohjaajia niin sai neuvoja miten asioita hoidetaan ja jos ei onnistunu nii ohjaaja lähti mukaan—(N 1)

Ohjaajan kanssa keskustelut kaikki vastanneet kokivat myös positiivina, sekä sen, että ohjaajalta sai apua itsenäistymisen suunnitteluun. Myös se oli hienoa kun sai kehuja onnistumisesta.

— no se oli aina hienoo kun sai kehuja onnistumisista ja sitten jakso yrittää taas seuraavan kerran... se kans kun sai apua kaikkeen— (N 2)

Yhden vastanneen nuoren mielestä ohjaajan avun turvin hänen koulunkäyntinsä ja työn tekonsa mahdollistui.

Ohjaajat puolestaan näkivät positiivisina ja eteenpäin vievinä asioina jokaisen nuoren kohdalla luottamuksen syntymisen aikuiseen. Se mahdollisti hyvän omaohjaajasuhteen ja avun vastaanottamisen. Ohjaajien huomio kiinnittyi myös siihen, miten onnistumisen kokemukset – minä osaan, tunne siitä että hallitsee elämää, tunne siitä että kykenee hoitamaan raha-asiansa sekä osaa hoitaa virastoasiointit yms. ja vahva usko selviytymiseen – vaikuttivat positiivisesti nuoreen.

Nuoren kokemus kuulluksi tulemisesta, ja tunne siitä, että voi vaikuttaa omien asioiden etenemiseen, oli myös nuoren elämässä eteenpäin vievä kokemus. Kaikkien ohjaajien mielestä johdonmukainen työskentely toi nuorelle turvallisuuden tunnetta ja vaikutti nuoren elämään positiivisesti.

7 TULOSTEN TARKASTELO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa olen tutkinut niitä haasteita ja toisaalta positiivisia tekijöitä, jotka vaikuttavat nuoren elämään hänen harjoitellessaan siirtymistä yhteiskuntaan ja itsenäiseen elämään lastensuojelulaitoksessa vietetyn nuoruuden jälkeen. Vertailtaviksi tutkimuksiksi olen ottanut SOS-lapsikylän (2012) teettämän ”I matter – minulla on väliä ” - tutkimuksen ja Reinikaisen (2009) ”Nuorisokodista maailmalle: Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä” - väitöskirjan. Peilaan tuloksia myös Alatupa Saija ym. (2007) nuorten syrjäytymiseen johtavista seikoista tehtyihin tutkimuksiin etsien yhtymäkohtia itsenäistymisen onnistumisen ja syrjäytymisen välillä.

7.1 Kotia kohti

Sekä omassa tutkimuksessani, kuin vertailukohteena olevissa tutkimuksissakin kävi selville, että haastatellut nuoret ovat useimmiten odottaneet sitä hetkeä, kun pääsevät pois nuorisokodista, mikä on tietysti tervettä. Se on kuitenkin ollut monelle heistä myös hieman yllätyksellistä. Vaikka vapaus on lisääntynyt, on se tuonut mukanaan suurempaa vastuunottoa omasta elämästään. Huolimatta halustaan itsenäistyä nuori kuitenkin tarvitsee kokemuksen siitä, että hänellä on taustallaan luotettava aikuinen jolta tarvittaessa voi kysyä neuvoa. Aikuinen joka on kiinnostunut hänen hyvinvoinnistaan, mutta joka ei tee asioita hänen puolestaan.

Haastatteluissa keskityttiin kuvaamaan nimenomaan sijaishuollossa vietettyä aikaa ja sen antamia valmiuksia omaan elämään. Nuoret kokivat saaneensa nuorisokodista paljon eväitä tulevaisuuttaan varten. Kielteisistä kokemuksista esiin nousi kokemuksia valvottuna olost, jota nuoret kuvaavat ”kyttämisenä”. He kuvaavatkin sijaishuollosta itsenäistymistä ikään kuin ”vapautumisena”. Törrönen & Vauhkonen (2012) sanookin, että se tuo mieleen sellaiset laitokset kuten vankilan, josta vapaudutaan, ja johon liittyy rangaistus. Heidän mukaansa nuoren vapautuminen näyttäytyy sellaisena kuin hän olisi tuomionsa kärsinyt ja pääsyt vapauteen.

Itselläni on samankaltainen kokemus nuorten ”vapauten pyrkimyksestä”. Nuoret odottivat täysi-ikäisyyttä voidakseen ”lentää vapauteen”. Samaan aikaan he kuitenkin pelkäsivät pesästä lentämistä ja tuottivat puhetta siitä, miten tarvitsivat aikuisten läsnäoloa enemmän. Muutettuaan omaan asuntoon moni haastattelemani nuori on kiittänyt siitä, että aikuiset jaksoivat pitää rajoista kiinni, koska juuri se loi turvallisuuden tunteen.

Itsenäistymisen jälkeen nuorten ymmärrys rajoja kohtaan usein löytyi ja erään haastattelemani nuoren sanoin:

—ei sitä silloin ymmärtänyt että ne (rajat) oli meidän parhaaks, ne vaan vitutti— ihan ku aikuiset olis vaan halunnu tehdä kiusaa—nyt myöhemmin on tajunnu että eihän siitä ois tullu mitää jos niitä ei ois ollu—(N3).

Tulkitsen tämän niin, että nyt kun nuoret joutuvat itse rajaamaan omaa käytöstään, aiheuttaa se heissä tietynlaista turvattomuuden tunnetta.

Törrönen & Vauhkonen (2012) kertovat, että heidän tekemissään nuorten haastatteluissa ei erotu pelkästään kielteistä tai myönteistä kuvaa nuorisokodista asumisesta, vaan kokemukset kuvaavat pikemminkin harmaan eri sävyjä – ääripäissä myös mustaa ja valkoista. Tämä samainen ajatus nousee usein esiin itsellänikin nuorten kanssa keskustellessa. Törrösen & Vauhkonen (2012) tutkimuksen mukaan nuorilla ei ole enää sijoituksen päätyttyä suhteita sijaishuoltoon eikä myöskään laajennettuun perheeseen, mutta kylläkin kavereihin. Heidän mukaansa nuoret jäävät ikään kuin ihmissuhteiden väli-maastoon, saamatta tukea kummaltakaan taholta. Nuoret ovat kertoneet eri tavoin siitä, miten ovat nuorisokodissa tunteneet jäävänsä yksin ilman, ettei heillä ole ollut ketään aikuista, joka olisi uskonut heitä.

Omassa tutkimuksessani en tällaista huomannut, päinvastoin. Vaikka nuoret olivatkin toivoneet pääsevänsä eroon nuorisokodista, olivat he olleet yllättyneitä omassa asunnossa eteen tulevasta yksinäisyydestä ja tyhjyyden tunteesta. He olivat hyvinkin tiuhaan yhteydessä entiseen sijaishuoltopaikkaansa, ja siihen tuttuun, luotettavaan aikuiseen. Syynä lienee se, että usein heidän oli vaikea omin avuin saada otetta oikein mistään, varsinkaan jos heillä ei ollut opiskelupaikkaa tai työtä. Nuorten oli usein vaikea yksin lähteä viemään näihin liittyviä asioita eteenpäin. He kantoivat huolta taloudestaan, ja siitä, etteivät selviä vuokrasta ja muista maksuista peläten muun muassa menettävänsä asuntonsa.

Tutkimusten mukaan nuorten maailmassa talous ei nouse yksittäiseksi hyvinvointia kuvaavaksi tekijäksi, vaan se kietoutuu yhteen muiden, usein sosiaalista ja henkistä hyvinvointia kuvaavien, tekijöiden kanssa. Sen sijaan, jos nuorella on taloudellisia vaikeuksia, ne nousevat selkeästi keskeisiksi elämää haittaaviksi epäkohdiksi. Taloudelliset asiat huolestuttavat tällöin nuoria ja tekevät heidän tulevaisuuden suunnittelustaan epävarmaa. Kun nuoret arvioivat arjen taitojaan, he useimmiten ovat epävarmoja juuri rahankäytön suhteen. (Törrönen & Vauhkonen 2012.)

Törrösen ja Vauhkonen (2012) tutkimuksessa nuorten kommentit tuovat vahvasti esiin nuorisokodin myönteistä merkitystä omalle elämälleen ja nykyiselle elämäntilanteelle. Jotkut ovat olleet jopa sitä mieltä, etteivät he olisi edes hengissä tai heillä eivät asiat olisi niin hyvin, jos heitä ei olisi sijoitettu. Tämä on varmastikin totta. Vaikka nuoret kovasti koettelevat rajojaan, voivat he jälkikäteen arvioida tiukkojakin toimia myönteisesti ja katsovat esimerkiksi selvinneensä päihteiden käytöstä tiukassa valvonnassa. He eivät kuitenkaan usko, että kaikille sopivat samat menettelytavat, vaan toivovat, että kunkin nuoren tilanne otetaan paremmin yksilöllisesti huomioon.

7.2 Nuorten ja ohjaajien näkemyksiä nuorten itsenäistymisvalmiuksista

Niin kuin jo aiemmin tuli esiin, niin itsenäistymisen onnistumisen kannalta nuoret näkivät tärkeänä aikuisten läsnäolon ja keskustelut ohjaajien kanssa. Vaikka keskusteluissa nousi esiin se, että oli ahdistavaa, että ohjaajat olivat koko ajan muistuttelemassa asioiden hoitamisesta, olisi aikuisten läsnäoloa kuitenkin kaivattu vielä enemmän. Vaikka nuoret toisaalta halusivat enemmän luottamusta aikuisilta, odottivat he samaan aikaan aikuisten auttavan heitä entistä enemmän.

Kun ohjaajilta kysyttiin mihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota nuoren kanssa työskentelyssä, olivat kaikki tutkimukseen osallistuneet yhtä mieltä siitä, että entistä enemmän huomiota tulisi kiinnittää läsnäoloon, nuoren kanssa keskusteluihin, yhdessä tekemiseen ja positiivisen palautteen antamiseen sekä motivointiin. Selkeästi vastauksista on nähtävissä, että sama asia nousee esiin niin nuorten, kuin ohjaajienkin, vastauksissa. Haasteena tässä lieneekin löytää tasapaino siinä, ettei tee liikaa puolesta, mutta on saatavilla kun nuori sitä tarvitsee.

Toisena tärkeäksi koettuna seikkana nuorilta esiin nousi se, että nuoret olisivat toivoneet enemmän harrastustoimintaa joka kenties olisi pitänyt heidät pois pahanteosta. Paradoksi on kuitenkin siinä, että nuoria ei ole aina helppoa saada innostumaan ohjaajan ehdotuksiin ja he itse eivät välttämättä osaa nimetä mieleistä harrastusta, saati sitoutua siihen. Hektinen elämän rytmi ja ”kaikki mulle heti nyt” ajattelu vaikeuttivat sekä nuorten itsensä, kuin myös ohjaajine mielestä, nuorten arkea. Pitkäjännitteiseen toimintaan sitoutuminen tuotti nuorille vaikeuksia. Tästä syystä näkisinkin tarpeellisena suunnitelmallisen toiminnan lisäämisen nuorten kanssa, koska se valmentaa heitä tulevaisuutta, ja muun muassa, työelämää varten.

Aineistoa analysoidessani kiinnittyi huomioni siihen, miten suurta huolta ohjaajille aiheutti nuorten vääristynyt vuorokausirytmä, joka puolestaan heijastui ongelmina koulunkäynnissä ja työssä jaksamisessa. Yhteiskuntamme toimii edelleen aamupainotteisessa rytmissä, kun taas nuorten luontainen rytmi on usein iltapainotteista. Tähän seikkaan nuorten itsensäkin olisi hyvä kiinnittää huomiota ammatinvalinnassaan.

On helppo yhtyä ohjaajien näkemykseen siitä, kuinka tärkeää on nuoren itseohjautuvaisuuden lisääminen, vuorokausirytmistä kiinni pitäminen sekä ylipäättänsä nuoren vastuunoton lisääminen omien asioidensa hoidosta. Ohjaajat vastuuttaisivat nuoria osallistumaan oman tulevaisuutensa suunnitteluun entistä enemmän. He toivoivat nuorten ottavan vastuuta omista teoista, esimerkiksi päihteiden käytöstä, rahan käytöstä ja talouden hoitoon panostamisesta. Lastenpsykiatri Jari Sinkkosen (2012, 53) sanoja lainatakseni nuoren paras liittolainen on hiukan konservatiivinen aikuinen, joka ei yritä ymmärtää nuoren kaikkia edesottamuksia.

Asioiden ja tunteiden sanoittamisen ongelma näyttäytyi isossa roolissa nuorten vastauksissa. Näkemykseni mukaan yksi aikuisten tärkeimmistä tehtävistä sijaishuollossa onkin auttaa nuorta pukemaan tunteensa sanoiksi. Parhaat ja luovimmat ratkaisut eri tilanteisiin löytyvät, kun erilaisille näkemyksille annetaan tilaa sekä osapuolet saavat kokemuksen kuulluksi tulemisesta. Kuunteleminen on tärkeää myös työn tuloksen kannalta. Jos käy niin hyvin, että nuoren tilanteeseen löydetään heti alussa luova ratkaisu yhdessä hänen kanssaan, todennäköisyys säästää myöhemmin palveluiden käytöstä on huomattava. On hyvä muistaa, että jokainen nuori tarvitsee omaksi vahvistukseksi tietoa

siitä, missä on toiminut oikein, koska jokainen on kuitenkin tehnyt paljon oikeitakin ratkaisuja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012).

Suurin osa ohjaajista näki tarpeellisena entistä enemmän etsiä ja harjoitella nuoren kanssa erilaisia keinoja nuorelle oman elämän hallintaan. Hämeenniemi ja Miettinen (2010) sanovatkin, että jos nuorelle tulee tunne, että hän itse ei ole vaikuttajana omassa elämässään, syntyy siitä eräänlainen osattomuuden kokemus ja usein nuori kokeekin olevansa itseensä liittyvässä asiassa toisten toiminnan objekti. Osallisuus on kuitenkin aina edellytys sitoutumiseen, itsehoitoon ja vastuunottamiseen omasta elämästä.

7.3 Huomioita itsenäistymiseen liittyen

Itsenäistyminen on kehityspsykologian vaihe, jossa taustatuen tarve on voimakas (Anttila 2005, 126.) Tässä vaiheessa laitoksesta irtautuminen ja elämisen opetteleminen muuttuneessa ympäristössä on merkittävää. Nuori tarvitsee positiivista kannustamista ja tukea omiin päätöksiinsä. Nuorta tulee tukea ja vahvistaa, hänen tulevaisuuden näkymiään tulee ottaa huomioon ja nuoren omia resursseja on pyrittävä ottamaan käyttöön. Näiden asioiden ymmärtäminen on ensisijaisen tärkeää jokaisen nuorisokodin ohjaajan ymmärtää, jotta voi auttaa ja tukea nuorta mahdollisimman hyvin.

Nuorten itsenäistymisen kärjistyneimmät kipukohtat ja Törrösen & Vauhkosen (2012) mielestä suurimmat syyt siihen, että nuoren itsenäistyminen ei onnistu on se, että nuori jää yksin sijaishuollon päätyttyä. Nuorella ei välttämättä ole arkielämän taitoja eikä nuori ole oppinut huolehtimaan itsestään, kotitöistä tai taloudestaan. Seikat, mitkä kuitenkin ovat yksi aikuisuuden mittari. Nuorella saattaa olla huono itsetunto ja hänen tulevaisuuden näkymänsä ovat epäselvät. Nämä seikat ovat kiinteästi suorassa yhteydessä sijaishuoltoon, ja tulevat esiin joidenkin nuorten kohdalla avaten ymmärrystä siihen, että nuorten elämään liittyy paljon epävarmuutta tulevasta. Tämä erityisesti silloin, jos heillä ei ole itsenäistymisvaiheessa opiskelu- tai työpaikkaa, tai heillä on vakavia mielenterveydellisiä tai päihdeongelmia. Tässä kohtaa nuoren itsenäistymistä näkisinkin nuorten syrjäytymisen vaaran olevan suurimmillaan. Tämä tulee näkyviin myös aiemmin mainitussa Alatupa ym. (2007) tekemässä tutkimuksessa, jonka mukaan nuorten syrjäytymistä tutkittaessa on prosessinomaisuus nähty siten, että ongelmat koulussa ja/tai kotona

ovat syrjäytymisen ensimmäistä tasoa. Seuraavana tasona on epäonnistuminen koulussa ja koulun keskeyttäminen. Kolmannella tasolla kehityskulku johtaa heikkoon työmarkkina-asemaan, josta edetään taloudellisiin ongelmiin ja riippuvuuteen hyvinvointivaltiota. Viimeisen tason muodostavat elämänhallinnan ongelmat, toisin sanoen päihde- ja mielenterveysongelmat ja rikollisuus.

7.4 Vertailua aiempiin tutkimustuloksiin

Sarianna Reinikaisen (2009) tekemän tutkimuksen kohteena ovat olleet nuorisokodissa asuneiden tyttöjen kokemukset. Ehkä keskeisin tutkimuksen päätteeseen liittyvä tulos oli, että sama nuorisokoti samana aikana oli määritelty kuudeksi erilaiseksi yleiskokemukseksi – ihana, oikea koti, uusi maailma, turvasatama, paikka asua, rangaistuslaitos ja painajainen. Samansuuntainen tulos tuli esiin myös SOS-lapsikylän I Mater- kampanjaan liittyvässä Törrösen ja Vauhkosen (2012) tutkimuksessa. Tähän samaan johtopäätökseen tulin myös omassa tutkimuksessani ja havaintoni nuorisokodissa työskennellessä tukevat näitä edellä mainittujen tutkimusten tuloksia.

I Matter (2012, 11) -kampanjan toiminta-ajatuksena on ollut nuorten oma toimijuus ja subjektiivisuus sekä sijaishuollon hyvien käytäntöjen löytäminen. Tutkimuksessa nuoret toivat esiin omia sijaishuollon kokemuksiaan ja samalla he pyrkivät vaikuttamaan sijaishuollon kehittämiseen ja siihen, millaista sijaishuoltoa muut nuoret voivat saada. Sama tavoite oli myös omalla tutkimuksellani. Nuorten osallistuminen voi antaa heille tunteen siitä, että he voivat vaikuttaa omaan elämäänsä.

Reinikaisen (2009) mukaan kokemukset vaikuttavat olevan yhteydessä ennen kaikkea siihen, miten nuorisokodin on koettu vastanneen omiin, yksilöllisiin tarpeisiin ja odotuksiin. Omassa tutkimuksessani nuoret nostivat keskiöön sen, että ohjaajat neuvoivat tarvittaessa ja heiltä sai apua muun muassa raha-asioiden hoitoon niin, että ne hoituvat nyt kohtalaisen hyvin. Ohjaajan kanssa keskustelut nuoret kokivat myös positiivina sekä sen, että ohjaajalta sai apua itsenäistymisen suunnitteluun. Myös kehujen saanti nähtiin motivoivana. Tutkimuksessani nousi esiin se, että eniten nuoret kaipasivat turvallisuutta, yhteenkuuluvuutta ja arvostusta. Näihin tarpeisiin vastaamista voikin pitää yhtenä

nuorisokodin tärkeimmistä tehtävistä. Myös Reinikainen (2009) ja Törrönen ja Vauhkonen (2012) olivat tulleet samaan tulokseen tutkimuksessaan.

Omassa tutkimuksessani kaikki, ja suurin osa Reinikaisen (2009) tutkimukseen osallistuneista lapsista asui muualla kuin vanhempiansa luona. Näiden nuorten tunne selviytymisestä oli suhteellisen hyvä, vaikka itsenäisen elämän alkuvaihe olisikin koettu vaikeaksi. Vallitsevina tunteina nuoret olivat kokeneet nimenomaan yksinäisyyttä, epävarmuutta ja levottomuutta. Samankaltaisia viitteitä huomasin itsekkin vastauksia analysoidessani. Reinikainen (2009) kertoo, että myöhemmin saavutettu elämänhallinnan tunne on kuitenkin syntynyt ja vahvistunut oman perheen perustamisen, työn ja ystävien kautta sekä menneisyyden hyväksymisen ja oman elämisen mallin luomisen avulla. Merkittävimpana selittäjänä selviytymiselleen tutkimukseen osallistuneet näkevät oman vahvuutensa ja selviytymisen halunsa. Reinikaisen ajatukseen on helppo yhtyä seuratuani haastattelemani nuoria heidän arjessaan.

Niin Reinikaisen (2009), kuin myös oman tutkimukseni, mukaan suurin osa tutkimukseen osallistuneista kertoo nuorisokodilla olleen myönteistä merkitystä heidän myöhemmälle elämälleen. Törrönen & Vauhkonen (2012) korostavat puolestaan sitä, että toiset nuoret tuntevat tulevansa toimeen eivätkä ole huolissaan toimeentulostaan, kun taas toiset siirtyvät lastensuojelun asiakkuuden jälkeen suoraan aikuissosiaalityön asiakkaiksi, pitkäaikaistyöttömiksi tai sosiaaliturvien käyttäjiksi, eivätkä tiedä miten siitä kierteestä pääsisivät pois.

Reinikainen (2009) kertoo nuorten kokemusten näyttäytyvän kolmessa ”tasossa”, joita nuoret kuvailevat seuraavanlaisesti: pääseminen pois kotoa, hyvien kokemusten ja hyödyllisen opin saaminen sekä keskeinen vaikutus omaan ajattelu- ja elämäntapaan. Toisen tason merkitykseen kuuluvat omanarvontunnon vahvistuminen, sosiaalisen ymmärryksen lisääntyminen ja tietojen ja taitojen omaksuminen. Osa tutkimukseen osallistuneista ei koe nuorisokodilla olleen elämäkululle mitään merkitystä, osa kokee sillä olleen kielteistä merkitystä. Törrönen & Vauhkonen (2012) näkemyksen mukaan sekä kielteisten, että myönteisten kokemusten kohdalla, nousee yllättävän vahvasti keskustelun aiheeksi nuorten henkinen hyvinvointi, kysymys siitä, miten he tuntevat voivansa. Henkisen hyvinvoinnin lisäksi nuoret arvioivat myös fyysisen kuntonsa heikommaksi kuin kokonaishyvinvointinsa. Oman näkemykseni mukaan nuoret kokevat pääasiassa

henkinen hyvinvointinsa huonoksi, ei niinkään fyysistä. Tähän viittaa myös se, että nuorten mielestä ongelmat usein liittyivät siihen, että tunteet ohjaavat toimintaa enemmän kuin järki. Törrönen & Vauhkonen (2012) nostavat esiin mielenkiintoisen näkökulman. Heidän mukaansa nuorilla on erilaisia määriä kerrostunutta ja kasautuvaa hyvinvointia tai pahoinvointia. Se vaikuttaa heidän sillä hetkellä käytössään oleviin resursseihin toimia ja osallistua. Törrösen & Vauhkonen (2012, 36 - 37) sanoin:

Toimintavapaus ei ole olemassa sellaisenaan nuoren todellisuudessa tai yhteiskunnassa, vaan sen lisäksi nuori tulkitsee sitä. Tulkinta muovaa hänen käsitystään omasta hyvinvoinnistaan, jolle yhteiskunta antaa tietyt edellytykset tietyssä aikana ja tietyssä paikassa. Toimintavapaus tulee esiin nuorten puheessa subjektiivisina kokemuksina ja heidän puheentapoina. Heidän tulkintansa avulla he arvioivat omaa hyvinvointiaan suhteessa oman vertaisryhmänsä hyvinvointiin.

Niin Törrösen ja Vauhkonen (2012) kuin omassanikin, tutkimuksessa nousi esiin se, että nuoret eivät aina ymmärtäneet sääntöjä joiden mukaan toimitaan, tai että heillä oli kokemus siitä, että ohjaajat suosivat joitakin ja he itse jäävät vähemmälle. Kritisoidessaan sijaishuollon kokemuksiaan, nuoret olivat nostaneet esiin kurinpidon ja rajat sekä laitosten kehnon valvonnan. He olivat arvostelleet sitä, että heidät on ylipäänsä joskus sijoitettu, tai että heitä on kohdeltu huonosti sijaishuollossa. Huonosti heitä ovat voineet kohdella sekä hoitajat että myös muut nuoret. Kuulin itsekin samansuuntaista kritiikkiä sijoitusta ja rajoja kohtaan nuorten vielä asuessa nuorisokodissa, mutta haastattelemanuoret eivät kertoneet, että heitä olisi kohdeltu kaltoin missään vaiheessa. Muutettuaan omaan asuntoon moni haastattelemanuori on kiittänyt siitä, että aikuiset jaksoivat pitää rajoista kiinni ja ylipäänsä jaksoi heidän kiukutteluaan. He näkivät sen kuitenkin turvallisuutta tuovana elementtinä. Haastattelussa nuoret nostivat esille positiivisena tekijänä myös sen, että rajoja uhmatta he saivat tärkeän kokemuksen aikuisten välittämisestä.

8 POHDINTA

Tutkimus herätti paljon monenlaisia ajatuksia. Tuloksia analysoidessani kiinnitin huomioni siihen, kuinka pienellä osalla tutkimukseen osallistujista omaohjaajien mielestä on tarvittavat valmiudet itsenäistymisen onnistumiseen. On toki hienoa, että edes yhdellä neljästä on todennäköisyys pärjätä omillaan nuorisokodin jälkeisessä elämässä, mutta kokonaisuudessaan tilanne on aika huolestuttava. Selkeästi asialle on tehtävä jotain ja pikaisesti.

8.1 Puhumisen vaikeus

Tutkimuksessa nousi vahvasti esiin myös se miten vaikeaa itse kunkin on joskus löytää sanoja joilla saada itsensä ymmärretyksi. Murrosikäisen, niin kuin aikuisenkin, on usein vaikea kertoa tunteistaan ja ajatuksistaan toisille, niin hyvistä kuin pahoista, ja saada itsensä ja tarpeensa ymmärretyksi. Toinen yhtä vaikea asia puhumisen lisäksi on kuunnella toista. Bardy (2007, 147) pohtii kirjassaan ”Taide keskellä elämää”, kuinka meillä tavallisesti on niin kiire asiasta toiseen, ettemme kerkeä pysähtymään ja tutkimaan omia kokemuksiamme tai kohtaamisiämme. Emme pysähdy tarkastelemaan niitä. Herääkin kysymys, että onko meillä aikaa piitata kokemuksistamme lainkaan? Tämä kiteyttää mielestäni ison osan nuorten, jos myös aikuisten, ongelmista. Emme malta pysähtyä kuuntelemaan itseämme emmekä toisiämme. Mahdollisesti juuri tästä syystä koemme usein keinottomuutta auttaa toisiämme ja ottaa keskusteluissa esiin varsinkin niitä vaikeita asioita.

Perään kuulutamme luottamuksellista suhdetta nuoren kanssa työskennellessämme. Vilenin ym.(2008, 63) mukaan työntekijän osoittama aito kunnioittaminen asiakasta kohtaan on oikeastaan ainut edellytys luottamuksen syntymiselle. Asiakkaan tulee voida luottaa työntekijän ammatillisuuteen ja siihen, että tämä pitää saamansa tiedot luottamuksellisina niin pitkälle kuin mahdollista. Työntekijän taito ottaa puheeksi vaikeita asioita, sekä se, miten hän reagoi kuulemaansa, on myös osa ammatillista arvostelukykyä. Mielestäni meidän ei pidä kuitenkaan piiloutua ammatillisuuden kilven taakse vaikeiksi kokemiensa asioiden edessä. Itse uskon vahvasti siihen, että mitä enemmän annat

itsestäsi, sitä enemmän saat. Jos sulkeudut itse täysin omista asioistasi, on epätodennäköistä, että nuorikaan haluaa avata omaa elämäänsä. Jokainen tekee tämän tietenkin omia rajojaan kunnioittaen. Monesti ääneen pohtimalla omassa elämässä eteen tulleita tilanteita ja, sitä millaisia ajatuksia se herätti, voimme välittää nuorelle uudenlaisen näkökulman tarkastella omaa tilannettaan.

Ehkäpä juuri tästäkin syystä ennen kuin aloin tekemään tätä tutkimusta, kävimme pitkiä keskusteluja sekä nuorten että aikuisten kanssa roolistani ohjaajana ja tutkijana. Itse en nähnyt asiassa ristiriitaa, mutta halusin varmistaa tutkimukseen osallistuvilta, että heitä ei haitannut se, että he tunsivat minut ennestään. Halusin korostaa heille, että halusin kuulla heidän rehellisen mielipiteensä ja toivoin, että he kertoisivat todelliset kokemuksensa eivätkä sanoisi sellaista, mitä odottivat minun ehkä haluavan kuulla. Vain sillä keinoin voisimme saada todellista muutosta aikaiseksi. Ilokseni kuulin, että tuttuuteni ei tuottanut kenellekään heistä ongelmaa ja jokainen koki voivansa puhua avoimesti ja rehellisesti ajatuksistaan luottaen ammatilliseen suhtautumiseeni kuulemaani.

8.2 Asenne

Nuorisokodista itsenäistyvien nuorten itsenäistymisen onnistumiseen liittyviä riskitekijöitä, samoin kuin suojaavia tekijöitäkin, on mielestäni tutkittu aivan liian vähän. Kuitenkin sen tutkimukseen kannattaisi panostaa, sillä nuorilla on edessään tulevaisuus joka voi parhaimmillaan olla vaikka kuinka menestyksekkäs, kunhan syrjäytyminen saadaan ehkäistyä ajoissa ja riskitekijät minimoitua. Asialla on myös suuri yhteiskunnallinen merkitys, eikä vähiten taloudellisuuden mittarilla mitattuna.

Yksi tärkeimmistä viesteistä nuorille on mielestäni lause ” asenne ratkaisee”. Suurin osa asioista on teknistä osaamista, mutta jos asenne ei ole kohdallaan, on maaliin vaikea päästä. Arkiset tavoitteet voivat olla pieniä ja konkreettisia ja siten mahdollisia saavuttaa, tai ne voi olla kaukaisia unelmia, joita kohti mennä askel askeleelta. Tarkoitin sellaisia tavoitteita, jotka ovat nimenomaan nuoren omasta näkökulmasta tärkeitä. Niihin hän voi sitoutua. Ne aloittavat jotain parempaa ja sisältävät jotain uutta. Kun nuori itse näkee, että jokin ei toimi, lähtee muutospuhe hänestä itsestään ja vain silloin todellinen muutos on mahdollista. Tavoitteita asetettaessa pohditaan omat mahdollisuudet, mah-

dolliset riskit, aiemmat kokemukset, elämänarvot, tiedot ja taidot. Vain kokeilemalla selviää pääseekö hän asettamaansa tavoitteeseen. Mutta aina asenne on se mikä ratkaisee.

Asenteesta on usein kyse myös silloin, kun peruskoulun jälkeen jatko-opinnot ei kiinnostaa. Jo ennen kuin keskustelu oppivelvollisuusiän nostamisesta nousi esiin eduskunnassa, pohdin itse pystyisimmekö turvaamaan sen, ettei nuoresta tule väliinputoajaa nostamalla nykyinen kuudentoista vuoden oppivelvollisuusiän kahdeksantoista vuoteen. Jos nuori peruskoulun jälkeen ei saa tai halua jatko-opiskelupaikkaa, niin hänet velvoitettaisiin osallistumaan vaikkapa kuntouttavaan työtoimintaan. Näin nuori ei jäisi vain ”roikkumaan” kaduille, ja hän saisi aikaa etsiä itseään ja miettiä, mitä mahdollisesti haluaisi aikuisena tehdä. Näin myös lastensuojelu saisi työvälineitä auttaakseen nuoria.

Peruskoulunsa päättävät nuoret ovat vielä niin kovin nuoria ja harva tietää, mitä edes haluaisi tehdä. Vielä 70-luvulla nuorilla oli mahdollisuus mennä niin sanottuihin ”hantti-hommiin” peruskoulun jälkeen jos jatkokoulutuspaikkaa ei löytynyt, tai koulunkäynti ei kiinnostanut. Niihin töihin ei tarvittu tutkintoa ja nuorelle jäi aikaa kasvaa ollen kuitenkin samaan aikaan osa toimivaa yhteiskuntaa. Silloin käsite syrjäytyminen oli lähes vieras. Uskonkin, että suurimmalla osalla nuoria asenne riittäisi mennä töihin jos sitä ilman koulutusta olisi tarjolla. Myöhemmin iän karttuessa heidän motivaationsa jatkokoulutukseen saattaisi olla huomattavasti parempi.

Asenne ratkaisee myös aikuisilla. Toivoisin, että kun me joskus työssämme kohtaamme niitä Dingon laulustakin tuttuja nahkatakkisia tyttöjä (ja poikia) jotka ovat käyttäneet aineita spiristä tinneriin tuntien yksin jäämisen häpeää, pystyisimme kohtaamaan heidät ihmisinä hyväksyen heidät riippumatta hänen tekemisistään. Ihminen ja teko on osattava erottaa toisistaan, jotta hänet voidaan kohdata aidosti ihmisenä. Toivon työntekijän maailmankatsomuksen olevan niin laaja, että asiakas tulee kuulluksi myös niissä asioissa, joita hän ei itsekään aina pysty hyväksymään osaksi omaa kokemusmaailmaansa. Työntekijän on kuitenkin kyettävä kohtaamaan työssään myös paha. (Vilen ym. 2008, 29.)

8.3 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessi oli kaiken kaikkiaan noin puolitoista vuotta kestävä prosessi. Aloitin sen keväällä 2013 tekemällä uuden opinnäytetyön suunnitelman. Alkuperäisen suunnitelman mukaan minun oli tarkoitus tehdä opinnäytetyöni yhdessä opiskelukaverini kanssa hänen työpaikkansa tarpeista esiin nousseesta aiheesta. Yllättäen parini kuitenkin ilmoitti keskeyttävänsä opintonsa. Tilanteen pakosta jouduin aika lyhyessä ajassa vaihtamaan aihetta ja tekemään uuden suunnitelman. Koska muilla ryhmäläisilläni oli suunnitelmat jo hyvinkin pitkälle vietynä, päädyin tekemään opinnäytetyöni yksin.

Pidän opinnäytetyöprosessia opettavaisena ja erittäin mielenkiintoisena. Nyt jälkeenpäin en kadu, että tein sen yksin, koska se helpotti muun muassa aikataulujen suunnittelua. Olen jo aiemminkin huomannut, että minulle ei tuota vaikeuksia reagoida tilanteiden muuttumiseen nopeasti, ja tämä tehtävä vahvisti käsitystäni siitä entisestään. Negatiivista palautetta annan itselleni siitä, että yhteydenpito, varsinkin työn alkuvaiheessa, opinnäytetyöprosessia ohjaavan opettajan kanssa oli liian vähäistä.

En ole koskaan aiemmin tehnyt minkäänlaisia tutkimuksia, joten tutkimuksen alkuun saattaminen otti hieman aikaa. Alun jälkeen työ alkoi kuitenkin edetä aikataulussa. Tutkimukseni kohdejoukko oli suhteellisen pieni, mutta kun kysymyksessä on laadullinen tutkimus, ei osallistujien määrä ole ratkaiseva. Tutkimusprosessi itsessään sujui ilman suurempia ongelmia. Sain ohjaajalta opettajalta hyvää, ja rakentavaa palautetta aina sitä pyytäessäni viivyttämättä, ja se auttoi ratkaisevasti tutkimuksen valmistumista.

8.4 Oma ammatillinen kasvu

Olemme päivittäin, niin työssä kuin vapaa-ajallakin, vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Asiakastyön tekemiseen on kehitelty paljon hyviä menetelmiä, joita voi hyödyntää. Itselleni luontaisin tapa tehdä työtä on dialoginen kanssakäyminen. Kun mietin dialogia ja sen perusolemusta, niin se on mielestäni aina tavoitteellista toimintaa. Haluamme vaikuttaa sillä johonkin. Haluamme joko jonkun tekevän jotain toisin, tai haluamme itse ymmärtää ja nähdä jonkun asian toisin. Usein ajattelemme, että kahden ihmisen välinen dialogi on helppoa, mutta itse asiassa se onkin kaikkea muuta, jopa äärettömän vaikeaa.

Meillä saattaa olla vahvat ennakkokäsitykset asioista, ja jos niistä ei tietoisesti luovu, on aito dialogi mahdotonta.

Oma ammatillinen kasvuni näkyy ehkä juuri siinä, miten uskallan nostaa vaikeitakin asioita esiin pelkäämättä mahdollisia ristiriitoja. Ammatillista kasvua on tapahtunut myös kriittisyyden osalta. Olen oppinut ehkä vielä enemmän kysymään ja kyseenalais-tamaan sekä ymmärtämään eri tekijöiden vaikutukset asioiden kehittymisiin, vaikken sitä aina nielemättä hyväksykään. Olen sisäistänyt tutkivan ja refleктоivan otteen tehdä tätä työtä jotta kehittyisin jatkossakin. Opiskelun ja työn kautta elinikäinen oppiminen on saanut aivan uudet lähtökohdat, joita hyödyntäen olen valmiimpi kohtaamaan asiakastyön mukanaan tuomat haasteet.

Sosionomin kompetenssin näkökulmasta katsoen tulee työssäni mielestäni selkeästi esiin se, kuinka olen pyrkinyt ottamaan nuoret yksilöllisesti huomioon tutkimusta tehdessäni kyseenalaistamatta kenenkään mielipiteitä. Olen myös niin tämän työni, kuin aiempienkin tehtävien, kautta oppinut refleктоimaan omaa eettistä näkemystäni lastensuojelusta, sekä tarkastelemaan myös omaa arvomaailmaani työskennellessäni lastensuojelun vaativalla kentällä.

8.5 Jatkotutkimusaihe

Tutustuttuani aiheeseen tätä tutkimusta tehdessäni, nousi mieleeni muutama jatkotutkimusaihe. Toivoisin jonkun lähtevän etsimään konkreettisia keinoja, joilla itsenäistymiseen liittyviä esteitä voitaisiin madaltaa ja positiivisia tekijöitä vahvistaa. Lisäksi mielenkiintoista olisi tutkia pidemmällä aikavälillä mahdollisia muutoksia nuorisokodin nuorten ja ohjaajien vastauksissa, pysyvätkö haasteet ja positiiviseksi koetut asiat syrjäytymisen ehkäisyssä samoina vuodesta toiseen, vai heijastuuko näihin yhteiskunnan jatkuvat muutokset? Näiden lisäksi olisi mielenkiintoista vertailla nuorisokodista itsenäistyvien nuorten ja vanhempiensa luona asuvien nuorten itsenäistymisen välisiä eroja ja yhdenmukaisuuksia. Kuinka paljon, tai vähän, itsenäistymisvalmiudet eroavat toisistaan?

LÄHTEET

- Alatupa, Saija; Karppinen, Krister; Keltikangas-Järvinen, Liisa & Savioja, Hannele
2007. Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran rap-
portteja 75. Viitattu 5.9.2014. <http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf>
- Alatupa, Saija; Karppinen, Krister; Keltikangas-Järvinen, Liisa & Savioja, Hannele
2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huono-
osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki:
Edita Prima Oy.
- Anttila, Raija 2005. Persoona 2: kehityspsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Bardy, Marjatta; Haapalainen, Riikka; Isotalo, Merja & Korhonen, Pekka 2007. Taide
keskellä elämää. Helsinki: Like.
- Briheim-Crookall, Linda 2011. Oral communication. Senior Policy Manager, NCAS.
Kick-off meeting SOS Children's Villages International, Wien.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas diakonia-
ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-
ammattikorkeakoulu.
- Ellonen, Noora 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuor-
ten masentuneisuuteen ja rikekäyttämiseen. Akateeminen väitöskirja.
Tampere: Nuorisotutkimusverkosto.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vas-
tapaino.
- Lastensuojelulaki 2007. 417/ 13.4.2007. Finlex – Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu
10.8.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10P50>
- HelsinkiMissio 2013. Ajankohtaista. Viitattu 10.8.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/uutinen?id=32574
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena, 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teo-
ria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki:
Tammi.

- Jahnukainen, Markku 2004. Koulukodissa ja koulukodin jälkeen. Valtion koulukodeista kotiutettujen nuorten koulukotikokemukset ja jälkiseuranta vuoteen 2002. Helsinki: Stakes.
- Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1999. Murrosikäisen ja nuoren maailma. Helsinki: Gummerus.
- Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.
- Kärkkäinen, Henrik 2011. Nuori putoaa putkesta – lasku 1,2 miljoonaa. Taloussanommat. Julkaistu 18.4.2011. Viitattu 12.10.2014.
<http://www.taloussanommat.fi/tyo-ja-koulutus/2011/04/18/nuori-putoaa-putkesta-lasku-12-miljoonaa/20115003/139>
- Laaksonen, Sari 2004. Jälkihuolto-opas. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Lastensuojelun keskusliitto i.a. Lastensuojelun perusta. Viitattu 25.10.2014.
<http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>
- Moilanen, Irma; Räsänen, Eila; Tamminen, Tuula; Almqvist, Fredrik; Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti 2004. Lasten- ja nuorisopsykiatria. 3. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Myllykoski, Anne-Mari; Melamies, Nina & Kangas, Sari 2004. Itsenäistyvän nuori ja AD/HD. Jyväskylä: WS Bookwell Oy.
- Myrskylä, Pekka 2012.** Tilastokeskuksen kehittämispäällikkö. Elinkeinoelämän Valtuuskunta. EVA:n julkaisu 2012. No 19 1.2.2012. Viitattu 11.10.2014.
<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>
- Opetushallitus 2012. Presidentti Sauli Niinistö. Tiedotteet. Viitattu 13.9.2014.
<http://www.oph.fi/lehdistotiedotteet/2012/043>
- Reinikainen, Sarianna 2009. Nuorisokodista maailmalle – Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. Helsinki: Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 3.9.2014.
- Sosiaali - ja terveystieteiden ministeriö 2012. Lastensuojelu.
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu
- Suurpää, Leena; Cederlöf, Petri; Gretschele, Anu; Kestilä, Laura; Kiilakoski, Tomi; Kuore, Tapio; Myllyniemi, Sami; Määttä, Mirja; Paakkunainen, Kari; Paju, Petri; Suurpää, Leena & Vehkalahti, Kaisa i.a. Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusseura. Viitattu

3.9.2014.

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. a. Varhainen asioihin puuttuminen. Viitattu

7.11.2014. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu/ehkaisevan-lastensuojelun-tavoitteet-ja-periaatteet/varhainen-asioihin-puuttuminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.b. Sijaishuollon muodot. Viitattu 7.11-2014.

<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.c. Lastensuojelun palvelujärjestelmä. Viitattu

7.11.2014. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Tilastoraportti 30/2013, 25.11.2013. Viitattu

11.10.2014. Suomen virallinen tilasto, Lastensuojelu. THL. <http://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu>

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Törrönen, Maritta & Vauhkonen, Teemu 2012. Itsenäistyminen elämän vaiheena – osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Helsinki: SOS-Lapsikylä ry.

Vainio, Riitta 2008. Syrjäytyneiden nuorten joukko kasvaa vuosi vuodelta. Helsingin Sanomat | hs.online@hs.fi. Julkaistu 16.3.2008. Viitattu 10.9.2014.

Vilen, Marika; Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki :WSOY.

Vilkko-Riihelä, Anne & Laine, Vesa 2005. Mielen maailma 2 – Kehityopsykologia. Helsinki: WSOY.

Väestöliitto 2007. Seksuaalisuus. Sivu päivitetty 3.12.2007. Viitattu 27.9.2014.

http://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/tietoa-seksuaalisuudesta/ammattilaiset/tietopankki/nuoruuden_kehitystehtavat/

LIITE 1

Taulukko 1

NUORET

ALKUPERÄINEN ILMAISU	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
<p>koulun käynti onnistuu jos ei tule mitään häslinkiä kun elää sitä ns. menettänyttä nuoruutta ja tekee niitä asioita jotka silloin jäivät tekemättä (1)</p> <p>nukkuminen ja mieliala vaikuttaa koulun käynnin onnistumiseen (2)</p> <p>vastuun ottamine kokonaisuudessaan on hankalaa (1)</p> <p>kavereille vaikea sanoa joskus ”ei”, (1)</p> <p>aina ei vaan jaksa tehdä, lykkää asioiden hoitoa (2)</p> <p>rahan käyttö -> saada se riittämään, käyttää esim. rahat johonkin turhaan, tulee tehtyä huonoja valintoja (3)</p> <p>asioista itse huolehtiminen, varsinkin virastoasiointi ja laskujen maksaminen (2)</p>	<p>KOULU/ TYÖ/ HARRASTUKSET</p> <p>VUOROKAUSIRYTMII</p> <p>ASIOIDEN HOITO</p> <p>RAHAN KÄYTTÖ</p> <p>TALouden HOITO</p>	<p>ARKIELÄMÄN HAASTEET</p>
<p>yleinen ahdistus vaikeuttaa elämää (1)</p> <p>omaisten kanssa välit huonot (1)</p> <p>vuorovaikutustilanteet ahdistavat ja pelottavat (1)</p> <p>en osaa sanoa (1)</p>	<p>VUOROVAIKUSTILANTEET / YLEINEN AHDISTUS</p> <p>OMAISET</p>	<p>NUOREN SOSIAALISEN ELÄMÄN HAASTEET</p>
<p>ihmisten ”ymmärtämättömyys” ottaa päähän ja saa ärsyyntymään (2)</p> <p>tunteet ohjaavat toimintaa enemmän kuin järki (3) -> tunne ohjasi aiemmin toimintaa ja joutui poliisin kanssa tekemisiin (1) -> ahdistus edelleen häiritsee mutta muuten tunne ei enää ohjaa (1) -> jos turhautuu niin asiat jää hoitamatta</p> <p>tuntee leimaantuvansa, ei yhtä hyvä kuin muut (2)</p>	<p>ONGELMAT VIRKAVALLAN KANSSA</p> <p>AHISTUS/MASENNUKSEN / TURHAUTUMINEN</p> <p>MINÄ-KUVA</p>	<p>NUOREN TUNTEISIIN JA AJATTELUUN LIITTYVÄT HAASTEET</p>
<p>enemmän luottamusta ja yksilön kunnioittamista, vähemmän mielivaltaista toimintaa (1)</p> <p>ei osaa sanoa (2)</p> <p>enemmän harrastustoimintaa niin olisi pysynyt poissa pahanteosta (2)</p> <p>muistuttamista ja patistelua asioiden hoitoon (1)</p> <p>keskustelua (1)</p> <p>paperiasioiden hoidossa enemmän apua (2)</p>	<p>LUOTTAMUS</p> <p>KUNNIOITUS</p> <p>HARRASTUKSET</p> <p>ASIOINTIAPU</p>	<p>MITÄ OLISIN TOIVONUT OHJAAJILTA</p>
<p>sai apua sitä tarvittaessaan mihin vain asioiden hoitoon, ohjaajat neuvo (4)</p> <p>ohjaajan kanssa keskustelut -> apua itsenäistymisen suunnitteluun (4)</p> <p>sain apua raha-asioiden hoitoon niin ne hoituvat nyt kohtalaisen hyvin (4)</p> <p>se oli hienoa kun sai kehuja onnistumisesta, koulun käynti/työnteko on mahdollista (1)</p>	<p>ASIOINTIAPU</p> <p>MOTIVOINTI</p> <p>KESKUSTELUT</p>	<p>POSITIIVISET, ETEENPÄIN VIEVÄT ASIAT</p>

LIITE 2

Taulukko 2

OMAOHJAAJAT

ALKUPERÄINEN ILMAISU	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
<p>vääristynyt vuorokausirytmiksi -> väsymys, poissaolot töistä/koulusta, arki- struktuurin pettäminen (3)</p> <p>harrastuksiin sitoutumattomuus, kiinnostuksen ja motivaation puute pitkä- jännitteiseen toimintaan (2)</p> <p>itseä kiinnostavat asiat etusijalla, päihteiden käyttö -> , vapauden tunne, koulu välttämätön pakko -> ajankäytön suunnittelemattomuus (3)</p> <p>mt-ongelmat vaikeuttavat asioiden hoitoa (1)</p> <p>usein rahan käytössä ongelmia, kuinka saada se riittämään -> impulsiivi- nen toiminta, hetkessä eläminen -> heräteostokset (4)</p> <p>kodin siisteyden ylläpitäminen (3)</p>	<p>VUOROKAUSIRYTMII</p> <p>KOULU/ TYÖ/ HAR- RASTUKSET</p> <p>ASIOIDEN HOITO</p> <p>RAHAN KÄYTTÖ/ TALouden HOITO</p>	<p>ARKIELÄMÄN HAASTEET</p>
<p>hakeutuu helposti toisten ongelmallisten ihmisten pariin (pähdepiireihin) - > yhdenvertaisuuden tunne (2)</p> <p>väärissä tilanteissa liian lojaali kavereille ja ajaa itsensä ongelmiin puolus- taessaan heitä (1)</p> <p>jännitystä/pelkoa sosiaalisiin tilanteisiin liittyen/ahdistusta -> vaikeuttaa asioiden hoitoa (2)</p> <p>tutustuminen laitoksen ulkopuolisiin ikätovereihin vaikeaa -> ”muut pa- rempia kuin minä”, leimautumisen pelko (2)</p> <p>äiti-tytär suhde -> kykeneekö pääsemään äidin otteesta ja elämään omaa elämää (pitämään puoliaan) -> oman turvaverkoston luominen (1)</p>	<p>VUOROVAIKUSTI- LANTEET</p> <p>OMAISET</p>	<p>NUOREN SOSIAA- LISEN ELÄMÄN HAASTEET</p>
<p>ei osaa sanoittaa tunteitaan (3)</p> <p>katkeruutta/vihaan niitä kohtaan joiden kokee kohdelleen itseään väärin (2)</p> <p>impulsiivinen käytös -> aggressiivista toimintaa, väkivaltaa, ”hällä väliä” asenne (2)</p> <p>ei nähdä itseä tekijänä -> ulkoistetaan asioita ja mennään sieltä missä aita on matalin -> haetaan syyllistä muualta (yhteiskunta, laitokseen sijoittami- nen) (2)</p> <p>huono itsetunto, vääristynyt minä-kuva, epäonnistumisen tunne, yksinäi- syyss, masennus (3)</p> <p>”en osaa, en pysty” ajattelu -> turvaututaan aikuiseen -> yli varojen elämi- nen, tarvitsee patistelua asioiden hoitamiseen (2)</p>	<p>TUNTEET</p> <p>MINÄ-KUVA</p>	<p>NUOREN TUNTEI- SIIN JA AJATTE- LUUN LIITTYVÄT HAASTEET</p>
<p>läsnäolo -> keskustelut, yhdessä tekeminen, positiivisen palautteen antami- nen, motivointi (4)</p> <p>suunnitelmallisen toiminnan lisääminen -> itsenäistymissuunnitelma, viikkosuunnitelma, päihdekuntoutussuunnitelma, apua oman turvaverkon luomiseen (4)</p> <p>nuoren oman elämän hallintaan keinoja -> itseohjautuvuus -> vuorokausi- rytmi, vastuunotto asioiden hoidosta ja omista teoista (mm. päihteiden käyttö), tulevaisuuden suunnittelu (3)</p> <p>sosiaalisten taitojen harjoittelua (4)</p> <p>negatiivisten asioiden läpikäyntiä aikuisten kanssa -> enemmän yksilöllistä aikaa aikuisilta (2)</p> <p>rahan käytön opetteluun ja talouden hoitoon panostamista (3)</p>	<p>YHDESSÄ TEKEMINEN</p> <p>TAVOITTEELLISUUS</p> <p>ARJEN HALLINTA</p>	<p>KEINOJA / ASIOITA MIHIN TULISI KIINNITTÄÄ HUO- MIOTA</p>

<p>luottamus aikuiseen -> hyvä omaohjaajasuhde, avun vastaanottaminen (4)</p> <p>onnistumisen kokemukset -> minä osaan, tunne siitä että hallitsee elämää - -> tunne että kykenee hoitamaan raha-asiansa sekä osaa hoitaa virastoasi- oinnit yms. -> usko selviytymiseen (2)</p> <p>kuulluksi tuleminen -> vaikuttaminen omien asioiden etenemiseen (2)</p> <p>johdonmukainen työskentely -> turvallisuuden tunne (4)</p>	<p>LUOTTAMUS/ MOTI- VOINTI</p> <p>ONNISTUMINEN</p> <p>ARKISTRUKTUURI</p>	<p>POSITIIVISET, ETEENPÄIN VIE- VÄT ASIAT</p>
---	--	---

LIITE 3 Saatekirje ja tutkimukseen osallistuvan suostumus

Hei!

Olen Helena Hotti ja opiskelen työni ohella sosionomin tutkintoa ammattikorkeakoulussa. Opiskeluihini kuuluu mm. opinnäytetyön tekeminen, ja teen sen nuorisokotinne tarpeisiin. Tutkimuksen aiheena on selvittää yksikössänne asuvien nuorten haasteet itsenäistymiseen nuorisokodista ja toisaalta itsenäistymistä tukevat tekijät, sekä se kuinka he määrittelevät itsenäisen selviytymisen arjessa.

Toteutan tutkimuksen haastattelemalla nuorisokodissa joko aiemmin asuneita, tai juuri itsenäistymisen kynnyksellä olevia nuoria ja heidän omaohjaajiaan. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Toivon, että osallistutte tutkimukseen, sillä sitä kautta teillä itsellänne on mahdollisuus sanoa mielipiteenne ja kertoa kokemuksianne yksikkönne tarjoamasta tuesta ja minkälaista tukea olisi hyvä olla enemmän. Tällä tavalla voitte myös vaikuttaa nuorisokotinne toimintaan ja sen kehittämiseen. Kaikki vastanneet saavat kiitokseksi Hesburgerin lahjakortin. Valmis opinnäytetyö tutkimustuloksineen on luettavissa verkkojulkaisuna Theseuksessa, joka on ammattikorkeakoulujen julkaisuarkisto osoitteessa www.theseus.fi.

”Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan Helena Hotin opinnäytetyötutkimukseen, joka käsittelee nuoren itsenäistymistä nuorisokodista. Annan samalla suostumukseni siihen, että haastattelutietojani saa käyttää tutkimuksen aineistona. Tiedän, että haastattelut nauhoitetaan. Nauhat säilytetään siten, että ne eivät tule ulkopuolisten käyttöön ja ne hävitetään heti, kun haastattelut on saatu kirjalliseen muotoon ja kirjallinen aineisto tuhotaan heti, kun opinnäytetyö on arvioitu. Tiedän, että kommenttejani voidaan käyttää aineiston esittelyssä, mutta henkilöllisyyttäni tai muita sellaisia tietoja, joista minut voisi tunnistaa, ei tuoda opinnäytetyössä esille.”

paikka ja aika

allekirjoitus

LIITE 4 Haastattelurunko nuorille

Tarkoitukseni on kartoittaa nuorten itsensä ja heidän omaohjaajiensa näkökulmasta sijaishuoltonuoren itsenäistymisen tukemiseen liittyviä haasteita ja ongelmakohtia sekä positiivisia, eteenpäin vieviä elementtejä seuraavien kysymysten avulla.

1. Minkälaisiin haasteisiin olet törmännyt itsenäistymistä harjoitellessasi? Toisin sanoen minkälaisen asioiden koet hankaloittavan itsenäistymistäsi ja minkä verran?
2. Millaisten nuorisokodissa asumisen aikaisten positiivisten kokemusten koet tukevan itsenäistymistäsi?
3. Millaista tukea itsenäistymisesi onnistumiseksi tarvitsisit tällä hetkellä ja minkä verran?
4. Entä sitten millaiset ajatteluun liittyvät haasteet joko helpottavat tai hankaloittavat elämääsi? Toisin sanoen millaisena näet omat taitosi itsenäiseen asumiseen ja raha-asoiden hoitamiseen liittyen?
5. Minkälaisia haasteita näet ylipäättänsäkin arkielämän taitoihin liittyen ja minkä arvelet olevan syynä niihin?
6. Millaisena näet kykyysi käydä koulussa, töissä tai kurssilla, eli huolehtia päiväohjelmastasi itsenäisesti?
7. Millaisiin tunteisiin liittyviin haasteisiin olet omalla kohdallasi törmännyt jotka ovat hankaloittaneet /hankaloittavat elämääsi joko tällä hetkellä tai aikaisemmin? Toisin sanoen ohjaavatko tunteet toimintaasi ja miten se vaikuttaa elämääsi?
8. Minkälaisia sellaisia sosiaaliseen elämään (vuorovaikutukseen) liittyviä haasteita olet kohdannut jotka vaikeuttavat elämääsi joko tällä hetkellä tai ovat vaikeuttaneet aikaisemmin?
9. Millaista tukea olisit toivonut saavasi sijoituksen aikana?

Kiitos osallistumisestasi ☺

LIITE 5 Haastattelurunko omaohjaajille

Tarkoitukseni on kartoittaa nuorten itsensä ja heidän omaohjaajiensa näkökulmasta si-
jaishuoltonuoren itsenäistymisen tukemiseen liittyviä haasteita ja ongelmakohtia sekä
positiivisia, eteenpäin vieviä elementtejä seuraavien kysymysten avulla.

1. Oman toiminnan ohjaus tarkoittaa mm. nuoren kykyä säädellä ja suunnitella omia toimintaansa ja ajankäyttöään. Millaisia ongelmia nuorisokodissa asuvilla nuorilla on mielestäsi oman toimintansa ohjauksen taidoissa?
2. Minkälaisia haasteita näet itsenäistyvällä nuorella arkielämän taitoihin liittyen ja minkä arvelet olevan syynä niihin?
3. Minkälaisiin tunteisiin liittyviin haasteisiin olet itsenäistyvien nuorten kohdalla törmännyt työssäsi? Toisin sanoen ohjaavatko tunteet nuoren toimintaa ja jos niin minkä verran ja miten se vaikuttaa nuoren elämään?
4. Entä ajatteluun liittyviä haasteita? Eli millaisena näet nuoren kyvyn selviytyä esim. itsenäisestä asumisesta ja raha-asoidensa hoitamisesta?
5. Millaisia ovat mielestäsi nuoren sosiaaliseen elämään liittyvät haasteet?
6. Mitkä positiiviset tekijät mielestäsi edistäisivät nuoren itsenäistymistä nuorisokodista?
7. Millaisiin asioihin nuoret olisivat mielestäsi tarvinneet enemmän tukea nuorisokotisijoituksensa aikana?
8. Mainitse 2-4 itsenäistymiseen ja sen opetteluun liittyvää haastetta, joita kohtaat työskennellessäsi nuorisokodissa asuvien 15-18 vuotiaiden itsenäistyvien nuorten kanssa.
9. Lisäksi kuvaa lyhyesti 1-2 keinoa tai menetelmää, joiden olet havainnut toimivan parhaiten mainitsemissasi haasteellisissa tilanteissa.

Kiitos osallistumisestasi 😊

